

ԱՎԵԴԱՔԵՐ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

The Weekly **AVEDAPER**, American Bible House, Constantinople.

ՀԱՏՈՐ ԿԴ

Կ. ՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 29, 1911

ԹԻԻ 17

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՀՈՐԻՋՈՆ. Մարոքի կացութիւնը, Ուսանողներու անհանդարտութիւն :

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ. Մոլեռանդ :

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ. «Աստուծոյ Թագաւորութենէն հեռու չես» :

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ. «Հայր Ճորտըն» :

ԳԻՏԱԿԱՆ. Ախտերու արգելումը, Շառագունութիւն :

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ. Հոգիիս յարութիւնը, Պէնսիլվանիոյ Ֆրանքլինի ինքնակենսագրութենէն հատուած մը :

ՅՕԳՈՒԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԲԱԺԻՆ. Տէրունական Աղօթքը, Տր. Մոթի Բոպէրմ Գոլէհի ուսանողներուն խօսած երկու ուղերձները, Պոլիվար՝ Հարաւային Ամերիկայի Ուաշինկթընը եւ Հարաւային Ամերիկայի անկախութեան հարիւրամեակը, Կրօնքի ծագումը, Հրեշտակային Երգասացութիւնը :

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՀՈՐԻԶՈՆԸ

ՄԱՐՈՒՔԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ .

Թայմս սապէս կը խօսի խմբագրականի մը մէջ. Սուլթանին պարտութիւնը ամենադժբախտ բան մը պիտի ըլլայ, վասն զի գրեթէ ստուգիլ պիտի ստիպէ զՖրանսա Եւրոպացիներու պաշտպանութեան և բարեկարգութեան վերահաստատման ձեռնարկել Ֆէսի մէջ. Այդ է այնպիսի պարտականութիւն մը զոր Հանրապետութեան կառավարութիւնը և Ֆրանսայի մէջ գտնուող ամէն պատասխանատու քաղաքագէտներ մեծ դժկամակութեամբ պիտի ստանձնէին: Միեւնոյն ժամանակ Մ. Մոնթի դահլիճը խոհեմութեամբ պատրաստութիւն կը տեսնէ այդ պարտականութիւնը կատարելու համար, երբ դէպքերը զայդ անհրաժեշտ դարձնեն: Ծերակոյտի Ապրիլ 7ի վիճաբանութիւններէն յայտնի կ'երեւի ոգին, որով Ծերակոյտն ու Ֆրանսացիներու ստուար մեծամասնութիւնը կը նկատեն այդ պարտականութիւնը, Նախ փորձեցին անոնք Մոլլա Հաֆիտի իշխանութիւնը հաստատելու համար անոր օգնել, իր տրամադրութեան տակ զրամ զնելով որ զինուորներուն վճարէ: Եթէ այդ փորձը ձախողի, և Ֆէսի կացութիւնը ըլլայ «դժնդակ», ինչպէս կ'ըսէ Մ. Քրիւսփի, պիտի յօժարին Ալճէզիրայի որոշման սահմաններուն մէջ հարկ եղած քայլերն առնել Մարոքաբնակ Եւրոպացիներու ապահովութիւնը երաշխաւորելու համար: Ասկէ աւելի բան միտքէ չեն անցընէր, և այդ որոշման ի պատիւ և անոր տրամադրութիւններուն համաձայն չեն կրնար պակաս ալ բան ընել, եթէ Եւրոպացիներու զիրքը վտանգուի: Մ. Րիպօ, որ այս նիւթին վրայ կը խօսի երկիրն իրեն համակարծիք ունենալով, բացորոշ կերպով ըսաւ թէ կառավարութիւնը չկրնար ձեռնարկել, և Սորիդարանը չկրնար հաւանիլ, ոեւէ քաղաքականութեան որ Մարոքի մէջ բարեկարգութիւն պահպանելու պատասխանատուութիւն կ'ենթադրէ: Այդ պիտի ըլլայ, ըսաւ, բարոյական պատասխանատուութիւն ստանձնել զՄարոք նուաճելու, և շատ ծանր հետեւանքներ պիտի ունենայ: Ֆրանսական կառավարութեան չափաւորութիւնը և ուղղամտութիւնը անտարակոյս նպաստաւոր ազդեցութիւն պիտի գործեն տէրութիւններուն վրայ:

Մէկ երկու օր յետոյ Թանճէրի թղթակիցը սապէս գրեց Թայմսի. Յոյս կար թէ գրեթէ անդադար տեղացող անձրեւները պիտի մարին ապրստամներուն եռանդը և հանգստացնեն Ֆէսի վիճակը: Բայց ներքին գաւառներէ հասնող ամէն

լուրեր երբեք լաւագոյն չեն ներկայացներ կացութիւնը: Երէկի (Ապրիլ 12) հեռագրէս ի վեր լուր չկայ Ֆէսէ: Բայց կ'երեւի թէ Շէրարտայի բանակը յարձակում կրելու անմիջական վտանգի մէջ է և Ֆէսի հետ հաղորդակցութիւնները խզուած են: Գժախտաբար անհամաձայնութիւններ ալ կան զինուորներուն միջեւ, ու վարչապետին կուսակցութեան դաւերը կը փափկացնեն ու կը դժուարացնեն Ֆրանսացի մարզիչներու գործը: Կ'երեւի թէ Մէքքինէզ քաղաքը բացարձակապէս ապստամբներու ձեռքն է, առանց ընդդիմութեան անոնց կողմը անցած ըլլալով: Թէեւ Ֆրանսական իշխանութիւնները և բոլոր Եւրոպացիները ինչպէս և բոլոր ազդեցիկ տեղացիները բնիկ ժողովրդին յորդոր կ'ուղղեն հանդարտ մնալու և խոհեմութեամբ շարժելու, կ'երեւի թէ Սեւթայի Սպանիական իշխանութիւնները մեծ անխոհեմութեամբ կը շարժին, այնպէս որ տեղային իշխանութիւնները համոզում գոյացուցած են թէ միջամտելու պատրուակ կը փնտոնեն: Համազգեստաւոր սպաներ, Սպանիական զօրաց փոքրիկ ջոկատներու ընկերակցութեամբ Մարոքեան հողի վրայ կը շրջագային, և զնդապետ մը քանի մը զինուորով միայն Սեւթայէ Թէթուան գնաց Անճէրա ցեղին մէջէն անցնելով, բան մը՝ որ այս պահուս կրնայ իբրեւ միջադէպի հրաւէր միայն նկատուիլ: Բարեբախտաբար բնիկները ցարդ զգուշացան այս անպաշտպան խումբերուն վրայ յարձակելէ: Եթէ Եւրոպական միջամտութիւն հարկ ըլլայ, Սպանիա պատասխանատուութեան ու պատեհութեան իր ամբողջ բաժինը պիտի ունենայ, և աղետաբեր բան պիտի ըլլայ, եթէ Սպանիոյ զինուորական իշխանութիւններուն մէջ տիրող չափազանց եռանդին պատճառով Եւրոպա ենթարկուի այնպիսի պարագաներու, որոնցմէ խոյս տալ կը փափաքի ամէն ոք:

Ֆէսի ողբալի կացութեան վրայ շատ պարզ գաղափար մը կու տայ Փաթիլի նոյն քաղաքի թըղթակիցը: Կ'ըսէ ան թէ կարելի չէ որ բաներն այսպէս շարունակեն: Եւրոպացիներով հանդերձ 150,000 բնակիչ ունեցող քաղաք մը պէտք չէ իր վեհապետին դէմ ընդվզող ազգի մը բարեացակամութեան վստահիլ: Բանի որ Մոլլա Հաֆիտ ականջ չկախեր իր ժողովրդին աղաղակներուն, Ֆէսի հիւպատոսները Եւրոպական կառավարութիւններուն հետ խորհրդակցելու և ապա միջամտելու են: Մոլլա Հաֆիտ պիտի չհամոզուի լքանել զհին ուր բազմիւ կ'արգելին իրեն իր շուայտութիւններն ու անզգամութիւնները, մինչեւ որ հիւպատոսական

մարմնէն չհրաւիրուի հրաժարիլ ինչպստ Եւրոպայի կողմէ ընտրուած թեկնածուին : Անոր գահնկէցութեամբ միայն կարելի է վերջ տալ կացութեան մը որ կրնայ ամիսներով տեւել, քանի որ իր ժողովրդին կամքին հակառակ կ'իշխէ և երբեք պիտի չչափի անոնց համակրանքը : Եթէ Եւրոպան կամ Ֆրանսան անոր օգնեն ապստամբութիւնը նուաճելու համար, բոլոր Մարոքիներուն կամքին հակառակ պիտի ըլլայ այդ, և ուրիշ բանի պիտի չծառայէ, այլ միայն բռնակալի մը գահակալութեան պահպանման :

ՌԻՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ԱՆՔԱՆԴԱՐՏՈՒԹԻՒՆ. Թայֆի մէկ թղթակիցը սապէս կը խօսի Ռուսիոյ համալսարանական ուսանողներուն վրայ :

Համալսարանական կեանքը իր բնականոն ընթացքը գրեթէ վերստացած էր, երբ Դեկ. 30ին ուսանողներու միտքերը դարձեալ գրգռուեցան սալուրէն թէ քաղաքական բանտարկեալները կը ծեծուին Սիպերիոյ բանտերուն մէջ : Գումարումներ եղան, բուն ուսանողներ տրուեցան և դարձեալ դասադուլ հռչակուեցաւ, որ սակայն գրեթէ Ծնընդեան արձակուրդին զուգադիպեցաւ : Քիչ տարակոյս կար թէ արձակուրդէն ետքը դասախօսներու և ուսանողութեան չափաւոր մեծամասնութեան միացեալ ջանքերուն շնորհիւ կարգ կանոն պիտի վերահաստատուէին առանց արտաքին միջամտութեան պէտք թողլու : Սակայն կառավարութիւնը, առանց այդ ջանքերուն սպասելու, հրամայեց ամէն համալսարանէ և բարձրագոյն գոյէճէ կարգ մը ուսանողներ արտաքսել և Յունի. 24ին հրատարակուեցաւ հրամանագիր մը, որ ինքնավարութեան հրովարտակին առկախման համազօր էր գրեթէ : Նախ կ'արգելէր ուսանողներու գումարումները մինչեւ իսկ զուտ ակադեմական գործերու վրայ խորհրդակցելու համար : Երկրորդ, երբ գումարում ըլլար, կամ տնօրէնն իմանար թէ պիտի ըլլար, անմիջապէս ոստիկանութեան լուր պիտի տրուէր, և ոստիկանութիւնը միջոցներ պիտի գործածէր գումարումը ցրուելու կամ չարտօնելու : Այդ հրամանագիրը համալսարաններու ինքնավարութիւնը բաժնալէ զատ սաստիկ կը դժուարացներ անոնց վարիչներուն դիրքը : Վարիչները տակաւին պատասխանատու կը համարուէին համալսարանին ներքին բարեկարգութեան պահպանման համար, թէեւ ոեւէ իշխանութիւն չունէին ոստիկանութեան արարքներուն վրայ :

Ի տես այս կացութեան՝ հրաժարեցան Մոսքուայի համալսարանին տնօրէն Ա. Ա. Մանուէլով

(դասախօս Գաղաքական Տնտեսութեան) և երկու դեր տնօրէնները, Փրոֆ. Մէնզլիք ու Փրոֆ. Մինաքով : Հարկաւ անոնց հրաժարման իրաւունքը չէր կրնար վէճի նիւթ ըլլալ : Սակայն կառավարութիւնը քաղաքական ցոյց համարեցաւ անոնց այդ ընթացքը, և ուստի արձակեց զանոնք իրենց դասախօսական պաշտօններէն : Ասոր վրայ համալսարանին խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց թէ տնօրէնին ընթացքին կը հաւանի : Բաց աստի, պաշտօնանկ դասախօսներուն պաշտօնակիցներէն շատեր պարտք համարեցան իրենց համամտութիւնն ու համերաշխութիւնն յայտնել հրաժարական տալով : Քիչ ժամանակի մէջ համալսարանը 100է աւելի դասախօս և ուսուցիչ կորսնցուց :

Հարկաւ անյուսալի էր որ ուսանողները անխռով հանդիսատեսի դեր խաղային հիմա : Զանազին իրենց զգացումներն արտայայտել ժողովներ գումարելով, զորոնք ոստիկանութիւնն անշուշտ կը ցրուէր և որոնց պատճառով ուսանողներ կ'աքսորուէին հարկւրաւորներով և շատեր հեռաւոր նահանգներ : Կ'աքսորուէին նախարարութեան հրամանով, որ կը հիմնուէր ոստիկանական տեղեկագիրներու վրայ, և ոստիկանութիւնը, երբ ժողով գումարուէր համալսարանին մէջ, յախուռն կերպով կը նշանակէր և կը հաղորդէր անունները բոլոր անոնց որ այդ միջոցին համալսարանին մէջ կը գտնուէին : Վերջապէս այնպէս եղաւ որ Մարտ 16ին համալսարանէն արտաքսուող 372 ուսանողներէն իւր 100ը, ինչպէս հաստատապէս ապացուցուած է, ոչ միայն ներկայ չէին ժողովներուն, այլ այն սակաւաթիւ ուսանողներէն էին որոնք դասադուլին քաջաբար հակառակած և դասարան յաճախած էին իրենց ընկերներուն տնաճութեան հակառակ : Ուրիշ համալսարաններու և բարձրագոյն գոյէճներու մէջ կացութիւնը տարբերութիւն մը չունէր :

ԽՍՐԱԳՐԱԿԱՆ

ՄՈՒՆՈՒԱՆԴ

Հ. Ս. Պ.

Երկու տեսակ սուսնկ կայ, մին ախորժահամ ուստեստ, միւսը մահացու թոյն : Եւ այնչափ իրարու կը նմանին որ ամէն սերունդի մէջ քանի մը անձեր իրենց կեանքը կը կորսնցնեն՝ սխալմամբ մին ուտելով միւսին տեղ : Քիչ մը ասոր կը նմանի տարբերութիւնը որ կայ ճշմարիտ բարեպաշտին ու կեղծաւորին կամ մոլեռանդին միջեւ : Քանի մը նկատուամով իրարու նմանին անոնք, սակայն նմանութիւնը արտաքին է լոկա ի-

րականութեան մէջ իրարմէ այնքան հեռու են էականապէս, որ թէեւ կ'ուզէինք որ բոլոր մարդիկ խորապէս բարեպաշտ ըլլան, լաւ բան պիտի ըլլայ եթէ մոլեռանդութիւնը աշխարհէս անհետանայ: Տարբերութիւնը չկայանար կրօնքի ընծայուած կարեւորութեան, կամ անոր պաշտպանման ու տարածման համար ցուցուած նախանձաւորութեան, չափուն կամ աստիճանին մէջ: Եթէ մեր կրօնը ճշմարիտ է, ամենավայելուչ է որ մեր մտածումներուն ու զգացումներուն մէջ առաջին տեղը գրաւէ: Վասն զի ինչ է կրօնը, կրօնն է զԱստուած սիրել բոլոր մեր սրտով և մեր ընկերը մեր անձին պէս, նաեւ ապրիլ այն կեանքով որու կ'առաջնորդէ մեզ այդ սէրը: Կրօնն է զԱստուած նկատել իբրեւ սիրող հայր մը, որու ներկայութիւնը, թէեւ անտեսանելի, կը չըջապատէ մեզ համակ և որ ամէն օր կը բռնաւորէ մեզ բարիքներով, նաեւ ուրախութեամբ ու գոհութեամբ ծառայութիւն մատուցանել անոր՝ այն բարի բաները, ուղիղ բաները և օգտակար բաները ընելով զորոնք ան կը պահանջէ: Դարձեալ, կրօնն է զմարդիկ իբրեւ մեր եղբայրները ճանչնալ և անոնց համար ընել ինչ որ կրնանք՝ որպէս զի աւելի լաւ ու աւելի երջանիկ ըլլան: Կրօնն է այս բաներն ընել՝ գիտնալով թէ այսպէս ապրելով մենք կը պատրաստուինք, և ուրիշներու կը նպաստենք պատրաստուիլ, անվերջ ու կատարեալ այն կեանքին որու կ'սպասենք: Կրօնի այս սահմանը կամ բացատրութիւնը կ'ստանանք բուն իսկ Քրիստոսի քարոզութենէն: Եւ եթէ ուղիղ է այս սահմանը, կրօնն ինչ տեղ գրաւելու է մեր կեանքերուն մէջ: Բառերու չարաչար գործածում է մարդ մը մոլեռանդ կոչել՝ խորապէս կրօնասէր կամ բարեպաշտ ըլլալուն համար: Այդ դրութեամբ Պօղոս մոլեռանդ կ'ըլլայ, վասն զի յայտարարեց թէ իր հաստատ նպատակն է Քրիստոնեաներու մէջ ուրիշ բան մը չգիտնալ, բայց միայն Յիսուս Քրիստոսը և զԱյն խաչը ելած: Այսինքն թէ իր ամբողջ զօրութիւնը պարտաւոր էր կրօնական ուսուցման նուիրել: Իսկ իր անձնական կեանքին համար ըսաւ թէ ինք չէ որ կ'ապրէր, այլ իր մէջ՝ Քրիստոս: Քրիստոս ալ մոլեռանդ կ'ըլլայ, վասն զի իր կեանքը տուաւ մարդոց բարիք ընելու, որ ճշմարիտ կրօնի կարեւոր մէկ գերն է, և արքայութեան աւետարան քարոզելու:

Ո՛վ է ուրեմն մոլեռանդը: Ան է որ իր ուղղափառութեան համար կը պարծենայ: Դաւանանք մը ունի որ մեծ խնամով յօրինուած է և անոր յարողները ևեթ կ'ընդունի իբրեւ Քրիստոնեայ:

Ուրիշներու հանդէպ համակրանքի մէջ ժլատ է, ուրիշներ դատելու մէջ անողորմ: Զվարանիր ըսել թէ իր դաւանանքէն չեղող ամէն մարդիկ կորըստ: Կան ճամբուն մէջ են: Փրկչէն աւելի կը նեղցնէ նեղ ճամբան և չվարանիր բազմիլ դատաւորական աթոռը և յայտարարել թէ իր ցուցած շաւղէն բոլոր չեղողները չարին զաւակներն են: «Միակ ճշմարիտ եկեղեցին մերն է», կ'ըսէ, «և անկէ դուրս չկայ փրկութիւն»: Անոր կարծիքով, Աստուծոյ և մարդոց ծառայութեան նուիրուած մաքուր ու անձնուրաց կեանք մը մարդուս օգուտ մը չունի բնաւ, եթէ ինք չգտնուիր ճշմարիտ եկեղեցիին մէջ: Երեւակայական նկարագրութիւն չէ այս: Այս պիտի մարդիկ կան իրօք, թէեւ կը հաւատանք թէ անոնց թիւը հետզհետէ կը նուազի ժողովուրդներու լուսաւորութեան և յարաճուն առնչակցութեան այս դարուն մէջ: Մեզի պատմուեցաւ թէ մէկը այս երկրին մէկ քաղաքն եկաւ, յոյժ նորօրինակ վարդապետութիւններ քարոզեց և յետոյ տեսնելով որ ոչ ոք կ'ընդունի իր քարոզութիւնը՝ յայտարարեց թէ այդ քաղաքին բնակիչները պատասխանատու պիտի ըլլան 144,000-ին չամբողջանալուն համար ի պատրաստութիւն Քրիստոսի երկրորդ գալստեան: Այսինքն երկրի միլիոնաւոր բնակիչներուն մէջ Քրիստոսի ճշմարիտ ծառաներուն թիւը դեռ 144,000 չէ եղած: Բոլոր միւսները կորստեան ճամբուն մէջ են: Ահաւասիկ մոլեռանդութիւնը, և սփոփանք մը պիտի ըլլար, եթէ կարենայինք հաւատալ թէ աշխարհի վրայ այսպիսի մոլեռանդները 144,000է պակաս են:

Կ'զգանք թէ վտանգաւոր գետնի վրայ կը կոխենք, ուստի կ'ուզենք ուրիշ զգուշութիւն մը եւս ընել: Ըշմարտութեան համար ցուցուած նախանձաւորութեան յարգը կոտորել չէ մեր նպատակը: Սա պիտի ճշմարտութիւններ թէ միայն մէկ Աստուած կայ և Ան մեր խանդակաթ հայրն է, թէ բոլոր մարդիկ մեղաւոր են, թէ Յիսուս Քրիստոս է մարդոց միակ Փրկիչը և թէ յաւիտենական կեանք մը կայ, մեր կրօնին բուն հիմին մասերն են: Այս ճշմարտութիւնը պաշտպանելու նախանձաւորութիւնը մոլեռանդութիւն չէ, ինչպէս մոլեռանդութիւն չէ մեր գոյքը գողի մը դէմ կամ մեր զաւակները անոնց վնասել ու զոհներուն դէմ պաշտպանելու նախանձաւորութիւնը: Այս կենսական ճշմարտութիւնները լքանելով մեր անձերուն ու մեր զաւակներուն աւելի մեծ վնաս պիտի հասցընենք քան գողին թոյլ տալով որ բոլոր մեր գոյքը յափշտակէ:

Հոգ տանինք ուրեմն մոլեռանդը զանազանի

ճշմարտութիւնը սիրող ու պաշտպանող մարդէն: Մին լայնամիտ և իր դատումներուն մէջ քաղցր մարդ է, միւսը անձկամիտ ու խիստ: Մին կը տեսնէ ուրիշներու վրայ գտնուած բարի բանը, միւսը կը փութայ դատապարտել: Մին իր միտքը կը բանայ նոր ճշմարտութիւն ընդունելու համար, միւսը կարծիքներ ունի որոնք հաստատ են և անփոփոխելի:

Եւ հիմա որ կը հասկնանք թէ ի՞նչ է մոլեռանդութիւնը, հարցնենք թէ ի՞նչ բան մոլեռանդ կ'ընէ զմարդ: 1. Մէկ բանն է ազդեցութեան սէր: Խաւար դարերու մէկ մասին մէջ Եւրոպայի մեծ զօրութիւնը քաղաքային իշխանութիւններու ձեռքը չէր, այլ եկեղեցական իշխանութիւններու ձեռքը: Անոնք կը վճռէին թէ մարդիկ ի՞նչ բանի հաւատալու են, կամ գէթ ի՞նչ դաւանելու են: Ամենախիստ պատիժ կու տային հերետիկոսութեան համար, և մարդիկ աւելի կը վախնային անոնց դէմ մեղանչելէ քան թագաւորներու դէմ: Անոնք իշխանութիւն ունէին իրենց առջեւ կանչելու և տանջանքի ենթարկելու ոեւ է անձ որ կը կասկածէին թէ չեղած է կանոնադրուած հաւատքներէ և սովորութիւններէ: Ամենասաստիկ տեսակէ մոլեռանդներ եղան անոնք: Արդ պէտք չունինք հաւատալու թէ անոնք զիրենք վարող շարժառիթներուն գիտակից էին: Կը կարծէին թէ Աստուծոյ և անոր ճշմարտութեան համար նախանձաւորութիւն էր այն: Ազդեցութեան սէրը նուրբ զգացում է և մարդիկ կրնան անկէ ազդուիլ առանց զգալու: Եւ դո՛ւսցում գտնելով կը զօրանայ հետզհետէ: Տիրող եկեղեցականները, երբ իրենց ազդեցութիւնն աւելցաւ, դիւրաւ սկսան հաւատալ թէ Աստուած, իր եկեղեցիին օգտին համար, իրենց վերին իշխանութիւն տուած էր ազգերուն վրայ:

2. Մոլեռանդութեան ուրիշ աղբիւր մը նման է առաջին: Ինքնասիրութիւնը մեզի կը դիւրացնէ հաւատալ թէ մենք ուրիշներէ լաւ ենք կամ գերազանց: Ազգ մը ուրիշ ազգի մը վրայ արհամարհանքով կը նայի, ինքզինք գերազանց համարելով: Ոմանք իրենց գերազանց դիրքին, հարստութեան կամ ծանօթութեան պատճառով կ'արհամարհեն ուրիշներ: Այսինչ ասպարէզներու պատկանողներ կը մերժեն ընկերային յարաբերութիւն հաստատել, թերեւս նոյնչափ օգտակար բայց նուազ պատուաւոր, այսինչ ասպարէզներու հետեւողներուն հետ: Մեր մարդկային բնութեան համար շատ հաճելի է զգալ թէ կրնանք մենք վերէն նայիլ ուրիշներու վրայ: Մեր մէջ հակում մը կայ գէպի ոգին այն

Փարիսեցիին, որ ուրիշ մարդոց նման չըլլալուն համար գոհացաւ Աստուծոյ: Եւ ոմանք այսպիսի հաճոյք կը գտնեն սա մտածման մէջ թէ իրենք միակ ճշմարիտ եկեղեցիին կը պատկանին, Աստուծոյ սիրելիները և երկնից ժառանգներն են, իսկ ամէն ուրիշներ՝ դուրսը մնացածներ և հերետիկոսներ: Վերոյիշեալ առաջին դասակարգին նման կըրնան անգիտակ ըլլալ զիրենք կառավարող շարժառիթին: Սկովտացին, որ ըսաւ թէ իր քաղաքին մէջ իրմէ ու շէյմիէ զատ ուղղափառ մը չկայ և թէ շէյմիի համար ալ քիչ մը կը տարակուսի, կը կարծէր թէ Աստուծոյ ճշմարտութեան նախանձով վառուած է: Իրականութեան մէջ սակայն զայն վարողն էր սէր հոգեւոր այն փոքր ազնուապետութեան որու կը պատկանէր ինք և որ կրնար արհամարհանքով նայիլ հերետիկոսներու և մեղաւորներու հասարակ երամին վրայ:

3. Ազնուութիւն պիտի չըլլայ ըսել թէ ամէն մոլեռանդութիւն արդիւնք է վերոյիշեալ երկու պատճառներուն: Մարդիկ կան որ ճգնաւորութեան բնական տրամադրութիւն ունին իրենց մտային կազմով: Խիստ են ինչպէս ուրիշներու՝ նոյնպէս իրենց իսկ հանդէպ: Ծոմապահութեամբ, հրակումով և մարմնի ուրիշ չարչարանքներով է որ կը յուսան իրենց մեղքերուն համար դատապարտուելէ ազատիլ, և չեն կրնար բարի Քրիստոնեայ համարիլ մէկը, որ միեւնոյն ընթացքին չհետեւիր: Եկած չեն այն ազատութեան, «որով Քրիստոս ազատեց մեզ» և հասկցած չեն թէ կրօնը կոչուած չէ չարչարանք ըլլալ մեզի, այլ մեր կեանքին ամէնէն ուրախարար տարրը՝ հակառակ խաչը կրելու պարտականութեան զոր կը պահանջէ ամէն օր: Ուստի կը դատապարտեն Աւետարանին ճշմարիտ լոյսին հասածները և կ'ըսեն թէ Քրիստոնեայ չեն անոնք: Անոնց այս մոլեռանդութիւնը անձկամտութեան արդիւնք է և ոչ անձնապաշտութեան:

4. Ուրիշներ ալ մոլեռանդ են ժառանգական հաւատքներու պատճառով: Առանց քննութեան ընդունած են ծնողներու կամ կրօնուսույցներու կարծիքները, և կը ցոլացնեն անոնց մոլեռանդութիւնը: Մարդոց ստուար մեծամասնութեան նման մտածման բաւական անկախութիւն չունին որ անձնական կարծիքներ կազմեն խնամեալ հետազոտութիւն կատարելով: Անոնց մտային կերակուրը նախապէս մարտուելու է իրենց համար: Անոնք աւելի յուսալից են քան վերոյիշեալ միւս դասակարգի մարդիկը: Եթէ առողջ զաղափարի տէր մարդոց ազդեցութեան տակ իյնան, մարդոց որոնց Քրիստոնէութիւնը սիրոյ և խնդութեան

կրօն է, կրնան անոնց գաղափարները ցոլացնել ինչպէս ուրիշներունը կը ցոլացնէին առաջ :

Կը վերջացնենք մեր խօսքը երկու կարճ դիտողութիւնով : Մին սա է թէ երբ կ'աշխատինք բարեկամներ ազատել մեզի մոլեռանդութիւն թուող բաներէ, յիշելու ենք թէ վտանգ կայ որ անոնք միւս ծայրայեղութեան դիմեն : Գրիստոնէութեան ամենատիւններն թշնամիներէն ոմանք և հայհոյիչներու ամէնէն կատաղիները ժամանակաւ մոլեռանդներ էին : Աւելի լաւ է մոլեռանդ ըլլալ քան անհաւատ : Միւսն է սա թէ մոլեռանդներու գոյութեան համար սիրոյ և քաղցրութեան կրօնին նուազ յարգ ընծայելու չենք : Կեղծ գրամներու գոյութեան համար չենք մերժեր ոեւէ գործ ունենալ հարազատ գրամի հետ :

ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔ

«ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԹԱԳԱՌՈՐՈՒԹԵՆԷՆ ՀԵՌՈՒ ԶԵՍ»

ԵՍ մտածում մը ունիմ թէ շատ մարդիկ թագաւորութեան մօտ կը բերուին տունին, ընտանիքին ազդեցութիւնով : Եթէ այս աշխարհիս մէջ ուրիշ ազդեցութիւն մը չըլլար զիս Գրիստոսի առաջնորդելով՝ իմ հօրս ազդեցութիւնը բաւական պիտի ըլլար այդ նպատակին համար : Ես տեսայ անոր իր հաւատքին համաձայն կեանք մը ապրիլը, տեսայ անոր ձախորդութիւնները առանց տրտունջի տանիլը, տեսայ անոր Յիսուս Գրիստոսի վրայ անխախտ հաւատքովը իմ մայրս թաղելը, տեսայ անոր համեմատաբար հարուստ մարդ մը ըլլալէ ետքը նորէն նախկին խեղճութեան ծանր վիճակին ենթարկուիլը և նորէն՝ ալ իր զաւակները շուրջը հաւաքելով Աստուծոյ իրենց ցուցուցած ողորմութեան համար գոհութիւն տալը : Երբ ան մեռաւ ինծի ժառանգութիւն մը միայն թողուց : Ան գրամական ժառանգութիւն մը չէր, ոչ ալ զիրքի ժառանգութիւն մը, այլ Նոր Կտակարան մը որ թուղթի մը մէջ ծրարուած էր և ինծի տրուած՝ իրեւ ստացուածքի բաժին : Եւ երբ ես այդ Նոր Կտակարանին էջերը դարձուցի՝ տեսայ համարներ, զորոնք իր գրիչով ստորագծած էր, տեսայ լուսանցքի նօթեր որոնցմով Աստուծոյ խոստումները կը գնահատէր : Ետեւէ ետեւ էջեր տեսայ, որոնք անոր արցունքներով թրջուած էին և անոնց հետքերը կը կրէին : Յետոյ Գիրքին վերջը իր Յիսուսի նուիրումը գրուած գտայ : Եթէ իմ բոլոր կեանքին մէջ ուրիշ ոչ մէկ ազդեցութիւն ըլլար զիս թագաւորութեան մօտ բերող, այդչափը զիս արդէն բերած պիտի ըլլար : Իմինչս չափ բարի հայրեր ունեցող դեռ շատ մարդեր կան : Ա-

նոնք ձեզ թագաւորութեան մօտ բերած են, բայց այդ պիտի չփրկէ ձեզ : «Այս քաղաքին փողոցներուն մէջ ձեռքերուս և ծունկերուս վրայ պիտի քալէի, եթէ կարենայի զաւակիս հասնիլ» : Ըսաւ ինծի մարդ մը : Ան իր ձեռքերը վերցուց և, «Սա աջ ձեռքս պիտի կտրէի եթէ կարենայի իմ զաւակիս հասնիլ» : Ըսաւ : Յետոյ բազմոցին վրայ քովս նստաւ, ձեռքերովը երեսը գոցեց և իր սիրտը պայթեցնելու աստիճան հեծկլտաց, «Ես պիտի ուզէի մեռնիլ՝ միայն թէ կարենայի հասնիլ անոր» :

Շատ հայրեր կան, որոնք պիտի ուզէին մեռնիլ իրենց զաւակներուն համար՝ եթէ կարենային, բայց զաւակը պէտք է ընտրէ իր կեանքի ճամբան : «Աստուծոյ թագաւորութեան հետու չես» : Բայց բնաւ պիտի չփրկուիս եթէ ինքնիրենդ չըսես, «Կ'ուզեմ փրկուիլ» : Երբ Ֆիլատէֆիա քաղաքն էինք, քաղաքին վերի կողմերը ազայ մը ձերբակալուեցաւ և ոստիկանութեան կեդրոնական կայարանը տարուեցաւ : Անոր մայրը, որ տեղեակ չէր թէ իր զաւակը բարի կեանք մը չէր ապրեր, զայն տեսնելու համար բանաւ եկաւ : Ան իր անկողինին սաւանը բերաւ հետը, մտածելով թէ իր զաւակը կը մսէր, կարծելով թէ անօթի է՝ բերաւ քիչ մը անուշկեղեններ, զորոնք մայրական մատները միայն կրնան պատրաստել : Երբ պահապանները բանտին երկաթ դուռը բացին մայրը ներս առաջնորդելու համար, և երբ ան իր զաւակին սենեակը մտաւ, տարած սաւանը տուաւ անոր որ չմտի, և կերակուրը անոր քով դրաւ և փղձկեցաւ : Յետոյ զայն ետ տուն տարին, ուր ան բոլոր գիշերը լացաւ, և երբ առաւօտ եղաւ զայն ծունկի վրայ մեռած գտան : Բժիշկը ըսաւ թէ ան սրտաբեկութենէ մեռած էր : Եւ մեր մէջէն շաքեր կան, որոնք մօտ, աւելի մօտ և շատ աւելի մօտ բերուած են Աստուծոյ թագաւորութեան՝ ոչ թէ քարոզիչի մը, երգիչի մը միջոցով, բայց լաւագոյն յիշատակով մը որ երբեք կրնայ մարդկային միտքին մէջ գրոշմուիլ, մեր զգացումները յուզող ամէնէն քաղցր յիշատակով—մեր մօր յիշատակով : Անցեալ օրուան թղթաբերով հետեւեալ քանի մը տեղերը գրած էր ինծի բարեկամ մը : «Ես ձեր մայրերը կը սիրեմ : սպիտակահեր և անուշ նայուածքով մայրերը, մայրերը որոնց շուրթները մեղմօրէն կը շարժին օրհնութիւններ մըրմընջելով իրենց սիրելիներուն : Իրենց հանդարտ կերպերուն մէջ բան մը կայ որ կիրակիի յետմիջօրէնները կը յիշեցնէ կարծես : Ծերունի՝ մայրերը, որ կ'անցնին դանդաղ ու երկչոտ քայլերով : Անուշիկ մայրերը, երբ անոնք կ'անցնին՝ մարդ կը կարծէ տեսնել հին պարտէզի մը, հին վարդերու

և հին տերեւներու շարժիլը» Եւ երբ այս տողերը կարդացի՝ նորէն մեռած մայրիկիս քովը ըլլալ կարծեցի։ Անոր ձեռքերուն հպումը զգալ և անոր այտերուն վրայ արցունքներ տեսնել կարծեցի։ Շատեր կան որ այս նոյն փորձառութիւնը ունեցած են և դուք ալ այդ առիթով ձեր մայրերուն մօտ ըլլալ կարծած էք։ Բայց աշխարհի բոլոր մայրերը թէ որ մէկտեղ դանձեղ չեն կրնար փրկել։ Դուք Աստուծոյ թաղաւորութեան մօտ կրնաք ըլլալ, բայց նորէն ալ դուք ձեր բաժինը պարտէ՛ք կատարել։

ՎԵՐ. Ճ. ՌԻՒԼՊԵՐ ԶԵՓՄԸՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

«ՀԱՅՐ ԶՈՐՏԸՆ»

«Է՛, Եղբայր շորտըն, ի՞նչ տեղեկութիւն կրնաք տալ ձեր խանութին մէջ եղած գումարումներու մասին» Այս խօսքերը խօսելով Եղբայրութեան նախագահը, քաղցրաբար մարդ մը, յաջողակ մեքենագէտի իր բնական համեմատութիւնով խումբին ծեր անդամներէն մէկուն նայեցաւ, մինչ սեղանին շուրջի միւս նստողներն ալ ակնկալու կերպով մը անոր կը նայէին, որովհետեւ սպիտակահեր ծերունին հանրածանօթ էր և անոր գիտողութիւնները գաղափարներով լեցուն էին։

Ան իր տեղեկատուութիւնը բրաւ. անոր յաջորդեցին ուրիշ տեղեկութիւններ ալ, և տեղեկատուներուն ամէնն ալ Արուեստի Եղբայրութեան անդամներ էին։ Այս Եղբայրութիւնը կը բաղկանար մեքենագէտներէ և անոնց նպատակն էր իրենց գործակիցներուն բարօրութեան աշխատիլ։

Հիմա իրիկուան աշխատութիւնը լմնցած էր և խումբը պզտիկցած և խօսակցութիւնը կամաց կամաց անձնականի դարձած։ Գրեթէ անգիտակցաբար եկած հասած էինք յաճախ մոռցուած նիւթի մը, այսինքն գործաւորին մեծ յանցանքին, արեցութեան. որովհետեւ մեզմէ ոմանց հետ շատ յարաբերութիւն ունէր այդ նիւթը։ Եւ անգլալաբար ինքզինքնիս դտանք հրացումով մօտիկ ընելու մէջ մեր Եղբայրութեան Գարուղարին, որ հանդարտաբարոյ, խղճամիտ ու եռանդուն պաշտօնայ մըն էր, գործաւորապետ մը անաղապղնծի գործարանի մը մէջ, մարդ մը որ շատ կը չահագրդուէր ուրիշներու բարօրութեան մասին, շատ մոռցաւ էր և մատակարարն էր իր եկեղեցիին։

«Պարոններ, կրնայ ըլլալ որ չհաւատաք ինծի», ըսաւ ան, «բայց երեք տարի առաջ ես սոսկալի խման մըն էի։ Զիս բոլոր ճանչցողներ զիտէին թէ այդ էր վիճակս։ Ես դեռ կը խմէի երբ գործաւորներու ներկայացուցիչ ընտրուեցայ այս ընկերու-

թեան համար։ Մարդերէ ոմանք սկսան, այդ կեղծաւորը, ըսելով խօսիլ իմ մասին, Վերջապէս ըսի ինքնիրենս. կա՛մ արեցութիւնը թողելու եմ կա՛մ այս Եղբայրութեան անդամակցութիւնը, արդեօք ո՞րը կարծեմ կրնաք տեսնել թէ ո՞րը թողուցի։ Որոշեցի իմ այդ գէշ մօլութեանս դէմ կռուիլ։ Բարեկամներ,— հոս ան քիչ մը դժուարութիւնով կը խօսէր— ձեզմէ ոմանք զիտեն թէ ի՞նչ տեսակ կոխմը ունեցայ, բայց վերջապէս յաղթեցի և ուրախ եմ ու իմ ընտանիքս աւելի ուրախ է այդ մասին»

Կարծես մթնշուրտը լեցուած էր այս բանախօսութեան պահուն։ Գիշ անգամ այսպիսի մարդիկ այսպէս անբացատրելի կերպով վստահութիւն մը կը դնեն իրենց շէշտերուն մէջ։ Տեսանք որ «ծերուկ» շորտընի աչքերը անսովոր կրակով մը կը փայլէին։ «Տղաք,» ըսաւ ան, և իր ձայնին մէջ բան մը զինքը պահ մը կենալ սփռեց, «Ես պատմութիւն մըն ալ ունիմ։ Հաղիւ պիտի հաւատաք թէ ան իմ մասին է, իմ՝ որ անցնող 12 տարիներու ընթացքին ձերգիլի բարձունքներուն վրայ Երեցական պզտիկ եկեղեցիի մը կիրակնօրեայ Դպրոցին տեսուչն էի։ Բայց այն ատեն, 13 տարի առաջ, ես բաւական ուժով էի դեռ։ Կ'ուզէ՞ք որ պատմեմ ձեզի իմ բուն դարձի պատմութիւնս»

Մենք ինչան հաւանութեան գլուխնիս չարժեցինք և ծերունին իր խօսքերը շարունակեց. իր պզտիկ, մօրուսաւոր դէմքը որ հաղիւ սիրուն կրնար ըսուիլ, դարմանալի կերպով հրապուրիչ դարձաւ և իր ձայնը պերճախօսական։

«Շատ աղէկ. ես կը հայոցէի ալ, և ամէնդ զիտէք թէ մեքենագործներ բաւական սոսկալի տեսակէն կը հայոցեն ալ, կը զայրանայի ճախարակի մը դէմ ու կը սկսէի հայոցիլ անոր, կամ գործաւորապետին կամ գործաւորներու, և անոնք ալ բարկութեանս պատճառով չսեղու կու տային։ Բայց, տղաք, հայոցիլը ինծի այնչափ սովորական դարձաւ որ սկսայ տունը մեծի պզտիկի ալ հայոցիլ։ Դուք ամէնդ ալ զիտէք թէ շատ անգամ գրեթէ ոչինչ պատճառ մը կ'ըլլայ մեզ գրողուը, և մեզի սովորութիւն կը դառնայ այս կամ այդ կերպով ինքզինքնիս յայտնել։ Ես թէեւ Աստուծոյ անունը պարապ տեղ չէի առներ բերանս, բայց երբ զայրանայի՝ շատ կը գրգռուէի, աւելի գէշ հայոցանքներ կ'ընէի քովս գտնուող օրեւէ բանի կամ անծի մը։

«Ես մարդերէ ոմանց պէս մօլի խման մը չէի. այսինքն ամէն վճարօրին չէի խմեր և բոլոր դրամս չէի հատցնիր. բայց ամէն կերակուրի դրակ մը (140 տրամնոց հեղանիւթի չափ) ըմպելիքս

ուռնէի, ճիշդ ինչպէս կ'ընեն տղոցմէ ոմանք հիմա, և գիշերներն ալ ուրիշ ընկերներու հետ երբեմն քիչ մը տաքցնող տեսակէն ըմպելիքներ կը խմէինք: Ու այս՝ իմ դիւրագրգիռ ընաւորութեանս հետ՝ բաւական յիմար մը կ'ընէր զիս:»

Սենեակը լուռ էր, բանախօսն ալ ջլաղրգրիւ չէր և չէր աճապարեր, ան իր պատմութիւնը միայն կը խօսէր: Ան իր սիրտը կը բանար ոչ թէ կրօնական հաւաքոյթներու մէջ սովորաբար եղած կերպով—«Ձորս տարի, տասը տարի առաջ փրկուեցայ», եւն. ըսելով, այլ հանդարտօրէն, վստահօրէն, իւր թէ ինք գործիք միայն եղած ըլլար ուրիշի մը ձեռքը: Այս դիւցազններգութիւն մըն էր, թէեւ բանաստեղծը տեղեակ չէր անկէ:

«Տղաք, ես այն ատեն Աստուծոյ մասին չէի խորհեր, բայց իմ պզտիկ աղջիկս հիւանդացաւ: Դուք ունեցած էք միակ աղջիկ զաւակ մը զոր շատ սիրէիք: Այն ատեն կրնաք հասկնալ թէ ան ինչ էր ինծի համար: Այո, ան հիւանդացաւ և հակառակ լաւագոյն բժիշկներու խնամքին՝ մեռաւ...: Ես զայն միշտ կ'իրականօրէն յարող դրկած էի, որովհետեւ մենք ամէնս ալ կը փափաքէինք որ մեր զաւակները չիտակ ճամբայ երթան՝ թէեւ մենք չենք երթար: Ան յաճախ եկեղեցի կ'երթար իր մօրը հետ, և իմ գիտցածէս աւելի բան գիտէր Սբ. Գրքէն: Կրնար երգել երգեր ալ, որոնց խօսքերը կը յիշեմ դեռ: Այո, ես անոր քով կը կենայի, բոլորովին սրտաբեկ, մինչ ան տկար ու գունատ կը պառկէր իր անկողնին մէջ և ըսաւ ինծի, «Հայր, շատ մի ցաւիր, Յիսուս պիտի հոգայ զիս: Ատեն մը ետքը իրար պիտի տեսնենք նորէն: Դուն ալ իմ քովս պիտի գաս, չէ՞»:»

«Ընկերներ, պահ մը ուզեցի այդ խօսքին ինծի առթած խղճախայթէն խոյս տալ, և կարծեմ շատեր կ'ոտնեցին զայդ. որովհետեւ ես շատ գէշ ու սխալ ճամբէ մը կ'երթայի և մտածել սկսայ թէ, եթէ այդ ճամբան շարունակէի՝ զայն չպիտի կրնայի տեսնել: Այս մտածումը շատ ազդեց ինծի: Արքեպոստոլ ու հայհոյիչ մը կրնայ երկինք երթալ: Դժոխքէն չէի վախնար, բայց իմ պզտիկ զաւակս նորէն տեսնել կ'ուզէի: Ասկէ զատ ինչ պիտի ըլլար երբ ան տեսնէր իմ ըրածներս, ինչ պիտի խորհէր իր ձերբունի հօր վրայ:»

«Եւ ըլլալիքը եղաւ: Այն ատենէն մինչեւ հիմա կեանքի նոր թերթ մը դարձուցած եմ: Դուք ինծի չէք կրնար ըսել թէ ձեզի որեւէ տեղէ օգնութիւն մը չգար այս մասին, ձեզ ձեր որոշումներուն մէջ հաստատ պահելու համար: Գիտեմ որ կու գայ, ես ալ միշտ ասանկ մեղմ չէի խօսեր:

Յաջորդ գետնաւաւին հասնիլ պէտք եմ, հետեւաբար զիշեր բարի»:

Այս խօսքերը ըսելով այդ ծեր մեքենագործը, որ մեր մարգարէն ու միսիոնարը եղած էր այդ գիշեր, դուրս փութաց, մինչ մենք հոն մնացողներս, իբրեւ էրիկմարդ մեր յուզումները ծածկել կը ջնասայնք. և այս նկատումով կանչեցինք Պէյնը, որ մենախօսութիւններ կ'ընէր, և խնդրեցինք որ մենախօսէ: Բայց հոն գտնուողներէ ոմանք այդ գիշեր չնորհակալութեան աղօթք մը մրմնջեցին: Հայր ձորաբնի հասցէին իր այդ աղղեցիկ պատգամին համար:

ՃՈՆ Բ. ՎՈՐԻՍ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

Ա. Ի. ԵՏԱԲԵՐԻ ԱՐԳԵԼՈՒՄԸ

Ամէն ոք կը ճանչնայ ճշմարտութիւնը սա վաղեմի ասացուածին, թէ մէկ ունկի արգելումը մէկ լիպրա բուժում կ'արժէ, և ամէնը կը հաւնին Ձինացուց վրայ պատմուած մէկ սովորութեան: Անոնք իրենց ընտանեկան բժշկին վարձ կը վճարեն ցորչափ առողջութիւնը կը շարունակէ, և կը դադրեցնեն վճարումը երբ հիւանդութիւնը կը յարձակի ընտանիքին վրայ: Արդի բժշկական գիտութիւնը իր բոլոր ուշադրութիւնը ախտերն արգելելու և անոնց ծաւալումը սահմանափակելու տուած է: Այս նպատակաւ է որ այս տարի Հարվըտ Բժշկական վարժարանին մէջ արգելիչ դարմանման և առողջապահութեան ճիւղ մը հաստատուեցաւ, և սոյն նպատակաւ Ամերիկեան Բժշկական Ընկերակցութիւնը թախանձած է Ուայինկթընի մէջ հանրային առողջապահութեան ճիւղ մը հաստատել այժմու ծովային հիւանդանոցէն շատ մը ընդարձակ:

Հին օրերուն մէջ բժիշկը հիւանդութեան երեւնալուն կը սպասէր և յետոյ կը կոռէր անոր հետ իր բոլոր կարողութեամբ: Վերջին տարիներու մէջ ծաղկախառն, կեղծմաշկի և պրկախառն դէմ պաշտպանութեան ազդու միջոցներ գտնուած են: Հիմա դեղին տենդին առաջը կ'առնուի մօեղները սպաննելով, Ժանտատենդային ջերմին (թիֆոյի) համաճարակը կ'արգելուի հանրային առողջապահական մեթոտներով: Դպրոցներու մէջ բժշկական քննութիւններ կը կատարուին, որոնք ի լոյս կը բերեն շատ ախտեր, մասնաւորապէս աչքի, ականջի և կոկորդի և անոնց կանխագոյն և բուժելու աստիճաններուն մէջ, համաշխարհական պայքարը ու ռախտին դէմ, առողջապահական բարեկարգութիւններ որոնք կ'իրագործուին աղքատաց վար-

ձու բնակարաններու խնդրին լուծմամբ, Հաբաւի կարթնածեւ որդի հիւանդութեան գիտական հետազոտութիւնը, հակառակեալ գործողութիւնները, մանրէաբանական աշխատանքներու մէջ կատարուած գործը, — ասոնք հանրութեան առողջութեան ինպատկար յօշոտման ընթացքը կը ցուցնեն: Այս չի նշանակեր թէ ապագան պէտք պիտի չունենայ բժիշկներու, կամ թէ կեանքին տեւողութիւնը զարմանալիօրէն պիտի երկարի: Ոչ. կրնայ շարունակել անյոյս հիւանդութիւններու գոյութիւնը, և ծերութեան հասակէն խոյս տալ անկարելի է: Բայց ախտերը արգելելու հետզհետէ զարգացող այս գործը միշտ պիտի ըլլայ բժիշկներու համար գործունէութեան չքեղ ասպարէզ մը, որպէս զի անոնք աշխարհս արդիւնութեան համար աւելի երջանիկ և աւելի աղէկ տեղ մը ընելու մէջ կատարեն իրենց դերը:

ՇԱՌԱԳՈՒՆՈՒԹԻՒՆ

Շառագունութիւնը (կարմրութիւն) զարմանալի բներեւոյթ մըն է, շատ անգամ ենթակային յոյժ անհաճոյ: Անոր պատճառն է մարմնին մակերեսին նուրբ երակներու որմերուն յանկարծ թուլնալը: Բժիշկները զանիկա արեան շրջաբերութեան ջգային հիւանդութիւններուն կարգը կը դասեն: Սովորաբար ինքնագիտակցութիւնն է զրգոյն պատճառ ունակական շառագունութեան, որ ուստի աւելի հասարակօրէն կը պատահի ամէկոտ մանուկներու, և աւելի յաճախ աղջիկներու քան մանչերու: Անոնք որ դիւրաւ կը շառագունին, առ հասարակ զգայուն և ջգային խառնուածք ունին, և որովհետեւ աշխարհի հետ չփութը փոքր ի շատէ կ'ամռնէ ասիկա, ունակութիւնը կամաց կամաց

կ'անհետանայ տարիքին աւելնալուն հետ: Երեսը մարմնին այն մասն է, ուր շառագունութիւնը աւելի հասարակօրէն կը պատահի, թէեւ մարմնին ուրիշ մասը կրնայ ցուցնել նոյն փոփոխութիւնը: Ով որ կը դիտէ սաստիկ չփոթած մէկուն երեսը, կրնայ տեսնել բաց կարմրութիւն մը ինչպէս անոր այտերուն՝ նոյնպէս նաեւ ականջներուն և կոկորդին վրայ: Կ'ըսուի թէ ոչ-քաղաքակիրթ ցեղերու մէջ, ուր մարմնին մեծ մասը սովորութիւն է բաց պահել, շառագունութիւնը, երբ կը պատահի երբեք, կրնայ տարածուիլ անծածկոյթ մասերուն վրայ ամբողջ: Ընդհանուր շառագունութեան յանկարծական յարձակումներ առանց ուրիշ յայտնի պատճառի՝ կրնան պատահիլ այնպիսիներու որոնք փոքր ի շատէ յառաջացած տարիք ունին, և յոյժ անհաճոյ երեւոյթ մը կը պարզեն:

Մանուկներ, որոնք դիւրաւ կը շառագունին, պէտք է որ վարժուին յաղթել իրենց ամէկոտութեան: Պէտք է զանոնք համոզել — ոչ թէ բռնադատութեամբ — երեւելի դիրք առնել իրենց խաղի ընկերներուն մէջ և ոչ թէ քաշուող բնութիւն ունենալ կամ խօսիլ այն ատեն միայն երբ իրենց խօսուի: Անդէպ երկչոտութեան վրայ պէտք է յաղթանակ տանիլ, վասն զի ատիկա կը վնասէ գործի կամ ընկերային աշխարհի մէջ յաջողելու: Ինչպէս ընդհանուր շառագունութեան վարժութիւնը աղէկ կ'ըլլայ մանուկին համար, և կը բուժէ անպատեհ շառագունութիւնը:

Չափահասներու ինքնարեւակաւ շառագունութիւնը կարելի է դարմանել զօրացուցիչ դեղերով, մարսեցուցիչներով, առատ բայց պարզ ուտեստով, զով լողանքով և բաց օդի մէջ շատ մարմնամարզ ընելով:

ԳՐԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ

ՀՈԳԻԻՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ

Բարի կամքիդ անդիտութեամբ մեղկացած՝
Լպիրշ կրիցս քմայքին եղայ անձնատուր,
Ու չարին չար աղբեցութիւնն խոր ուցած
Երկնատենչիկ կարօտս խանձեց ընդ աթուր:

Վսե՛ր հոգիս — աստուածային վեհ պատկեր —
Ոհ, մերկացաւ շնորհներէն եօթնարփեան

Անապատ մ'է սիրտըս, ուր կան խոր հեռքեր
Չար կիրքերու: Ալ չիք ինձ յոյս փրկութեան:

Մեղքին սուր նետն կուրցուց աչքերս ներքին.
Խղճմբտանքիս պապանձեցաւ ձայնս վսեմ,
Բնազդումովն շուայտ սրտիս հեշտանքին
Սյոժ մեռած հոգւոյս թաղման կը սպասեմ:

* *

«Մահուամբ զմահ կոխեցեր» ըդ յիշեցի
Անդոհական մութ անդունդէն կորստեան

Հոգևոյս ցաւոտ աչքերն առ Քեզ դարձուցի.
Յոլացուր ներսս, ով Տէր, լոյսըդ Յարութեանս
Տարսոն-Գոլէճ

Հ. Թ. ՅԱԿՈԲԱՆ

ՊԵՆՃԸՄԻՆ ՅՐԱՆՔԻՆ

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԵՆԵՆ ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ

[Պէնճըմին Յրանքին, մեծ և տիպար Ամերիկացին, երիտասարդ հասարակագետութեան ամէնէն ազդեցիկ հիմնադիրներէն մէկը, ծնաւ Պոսթընի մէջ՝ (Մասաչուսէց) 1706 Յունուար 17ին։ Իր կեանքին առաջին 50 տարիներուն պատմութիւնը զրուած է իր կորովի ու ներշնչիչ «Ինքնակենսագրութեան» մէջ, որ հրատարակուած է 1817ին։ Բայց զիրքը Յրանքինի կեանքի պատմութիւնը 1757էն անդին չչարունակեր, մինչդեռ այդ թուականին էր որ ան քաղաքական աշխարհին մէջ ամէնէն կարեւոր դիրք մը զբաւեց իրեւ Նոր Աշխարհի պաշտօնական ներկայացուցիչը Հին Աշխարհի մէջ։ Ան նոյն տարին Անգղիա եկաւ, ուր հինգ տարի մնաց իրեւ Փէնսիլվանիոյ գաղութին ներկայացուցիչ։ Նորէն Լոնտոնի մէջ, իրեւ քանի մը գաղութներու ներկայացուցիչը, 1764-1773, Յրանքին գաղութներուն իրաւունքները պաշտպանեց, ըսելով թէ մայր հայրենիքը անոնցմէ պէտք չէ տուրք պահանջէ առանց անոնց վերաբերեալ խընդիրներու մէջ անոնց քուէն նկատողութեան առնելու։ Նաեւ 1776էն 1783 ան իր հայրենիքը կը ներկայացնէր Փարիզի մէջ և Յրանսական կառավարութեան աջակցութիւնը կը շահէր Անկախութեան Պատերազմին համար։ Յրանքին երբ 1783ին Ամերիկա վերադարձաւ Փէնսիլվանիա Նահանգին Նախագահ ընտրուեցաւ։ Յրանքին մեռաւ 1790 Ապրիլ 10ին։]

Ա. Նախնական կրթութիւնը

Մեր ընտանիքը Նորթհէմփթընշայրի Էքթըն գիւղին մէջ կը բնակէր իրեւ 300 տարի, և ընտանիքին երէց դաւակը միշտ մետաղագործ եղած էր։ Ես մինչեւ հինգերորդ պորտը դէպի ետ հաշուելով կրտսերագոյնին կրտսեր դաւակը եղած եմ։ Իմ հայրս կանուխ ամուսնացաւ և իր կինը ու երեք դաւակները Նիւ Ինկլէնտ տարաւ 1682ի առնները, այն նպատակով որ անոնք հոն իրենց այլադաւան կրօնքը կարենան դաւանիլ ազատորէն։ Ան երկրորդ ամուսնութիւն մըն ալ կնքեց և ընդամէնը 17 դաւակներ ունեցաւ։

Ես դպրոց չառ քիչ յաճախած եմ, որովհետեւ 10 տարեկանիս հանուած եմ հոնկէ՝ հօրս մոմահործութեան զբաղումին մէջ անոր օգնելու համար։ Ես այդ գործը չսիրեցի և փափաքեցայ նաւազ ըլլալ։

Պոսթընի մէջ ծովին մօտիկ բնակելով լողալը և մակույկ վարելը չառ լաւ սորվեցայ։ Մանկութենէս սկսելով ընթերցասէր էի և ունեցած քիչ մը դրամս դիրքերու կը յատկացնէի, ինչպէս Պընհանի երկասիրութիւնները, զորոնք ծախեցի Պըրթընի «Պատմական Հաւաքածոները» գնելու համար։ Պատիկ մատենադարանիս մէջ ալ կային Պուտարքոսի «Կանքեր»ը, Տը Ֆօի «Գաղափարներու Մասին Ճառեր»ը, և Մաթհըրզի «Բարին Գործելու Մասին Ճառեր»ը։ Իմ այս գրասէրի հակամիտութիւններս ստիպեցին հայրս զիս աշկերտ դնելու եղբորս, Ճէյմսի քով, որ տպագրիչ մըն էր Պոսթընի մէջ, և քիչ ժամանակի մէջ չառ հմտութիւն ամբարնցի։ Հոն չառ մը զիրքեր ունէի տրամադրութեանս տակ և յաճախ բոլոր գիշերը ընթերցումով լուսցուցած եմ։ Բանաստեղծութեան ալ ճաշակ ունէի, և կը շարադրէի պղտիկ կտորներ։ Եղբայրս կը տպէր զանոնք ու ես կը ծախէի քաղաքին մէջ։

Ա՛լ սկսայ իմ գրելու կարողութիւնս զարգացընել ոտանաւոր և արձակ չառ մը կտորներ գրելով և աղէկ Անգղիերէն մատենագիր մը ըլլալու վերջին աստիճան փափաքելով։ Այս գրական փորձերուս համար գիշերներս և կիրակիներս կուտայի։ Գրեթէ 16 տարեկան հասակիս գիրքի մը մէլ բուսեղէն կերակուրներ միայն ուտել սկսայ այս նիւթին մասին կարգալով և այս կերպով ոչ միայն բաւական դրամ խնայեցի նոր գիրքեր գնելու համար՝ այլ միտքի աւելի յստակութիւն մըն ալ շահեցայ։ Ա՛լ սկսայ թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն ուսանիլ և Լոքի «Մարդկային Իմացականութեան Ղրայ», Տեարք տիւ Փորթ Բոյլընբու «Մտածելու Արուեստ»ը և Քսենոփոնի «Սոկրատէսի Յիշատակելի Բաները» երկասիրութիւնները կարդալ։ Այս վերջիններէն սորվեցայ իմ անհարթ հակասութիւններս ձգել և խոնարհ քննող ու կասկածող մը ըլլալ։

Եղբայրս կը հրատարակէր «Նիւ Ինկլէնտի Լրագիր» անուն թերթ մը, որ Ամերիկայի մէջ երեսացած երկրորդ թերթն էր։ Իր բարեկամներէն ու մանք կը կարծէին թէ այսպիսի թերթ մը պիտի չյաջողէր, որովհետեւ մէկ թերթ բաւական կը համարէին Ամերիկայի համար։ Այս թերթին աշխատակցիլ սկսայ գրածներուս տակ առանց ստորագրութիւնս գնելու, ձեռագիրս փոխելով և ձեռագիրները գիշերով տպարանին դուռին տակէն ներս նետելով։ Այս գրութիւնները չառ գնահատուեցան մինչեւ որ անոնց գրողը ըլլալս յայտնեցի։

Բայց չառ չանցած՝ ուղեցի անկախ ըլլալ և որոշեցի Նիւ Եորք երթալ։ Բարեկամներէս մէկը

նաւաւարի մը հետ կարգադրութիւն մը ըրաւ իմ ճամբորդութեանս մասին. նաւ նստայ և երեք օր ետքը ինքզինքս Նիւ Եորք գտայ: Հաշիւ 17 տարեկան տղայ մը ըլլալով տունէս 300 մզոն հեռու կը գտնուէի և քիչ մըն ալ միայն դրամ կտր զըրպանս: Հոն գտնուող տպագրիչը ինծի գործ չկրցաւ տալ բայց 100 մզոն հեռու ֆիլատէլֆիայի մէջ բաց պաշտօն մը գտնուիլը իմաց տուաւ: Հետեւեալը մասամբ ծովէն, մասամբ ցամաքէն հոն դացի զըրպանս հազիւ Հոլանտական տոլար մը ունենալով:

Հոն երկու տպագրիչներ կային, որոնց երկուքն ալ շատ խեղճուկրակ էին: Պրէսֆըր շատ անդրադէտ մարդ մըն էր և Քայմէր, թէեւ քիչ շատ ուսումնասիրող մը՝ բայց պարզ շարագրող մըն էր և ոչինչ կը հասկնար տպագրական գործէն: Քայմէր ինծի գործ տուաւ: Ան իր ֆրանսացի մարգարէ մը կը յարգուէր և անոնց եռանդազին յուզումները կրնար ուզածին պէս ղեկավարել: Ան մասնաւոր կրօնք մը չէր դաւաներ, բայց պարագային հասմեմատ բոլորէն ալ քիչ մը, և իր գրութիւններուն մէջ բաւական խորախոսութիւն ունէր: Ես սկսայ ընթերցատէր երիտասարդներու ծանօթանալ, և աշխատութիւնովս և խնայողութիւնովս դրամ աւելցնելով շատ հաճելի կերպով ապրիլ, կարելի եղածին չափ Պոսթընը մօտնալ ջանալով:

Վերջապէս քեռայրս, որ նաւ մը ունէր, իմ մասին լսեց և ինծի նամակով մը թելադրեց որ վերադառնամ. անոր պատասխանեցի նամակով մը, որ պատահմամբ Նահանգին կառավարիչ Սըր Ուիլեմը Քիէթի աչքին հանդիպած էր: Ան շատ զարմացած էր երբ իմ տարիքս իրեն իմաց տրուած էր և ըսած էր թէ պէտք էր զիս քաջալերել, և երբ ֆիլատէլֆիա հաստատուէի՝ ինծի գործ բանալու համար պիտի օգնէր:

Սըր Ուիլեմը խոստացաւ անձամբ աջակցիլ ինծի: Բան մը չէի գիտեր անոր խոստումներուն՝ դորոնք երբեք չէր յարգեր՝ արժէքին մասին, և անոր թելադրութիւնով տպագրական գիրերու ենթի համար նաւ նստայ Անգղիա երթալու համար: Իմանալով թէ իմ մասին իր բաղմամբիւ բարեկամներուն ուղղուած յանձնարարական նամակները և այն վարկագիրները որոնցմով ինծի պէտք եղած դրամը պիտի հայթայթուէր՝ իր միւս պաշտօնական գրութիւններուն հետ էր՝ զորոնք նաւ չնստած ինծի տալու մոտցած էր, նաւաւարին հարցուցի անոնց մասին, և երբ Նեղուցը եկանք՝ ան թոյլատրեց որ նամակներուն պարկը քննեմ: Գտայ թէ ոչ մէկ նամակի վրայ անունս գրուած էր կամ իմ միջոցովս պիտի տրուէր: Սկսայ անոր անկեղծութեան

մասին կասկածիլ, և ուղեկից մը՝ երբ խնդիրը անոր ըսցի՝ աղէկ մը հասկցուց ինծի կառավարիչին նկարագրը և ըսաւ թէ ոչ ոք կրնայ պղտիկ վրատահութիւն մը իսկ դնել անոր վրայ:

Անմիջապէս Լոնտոն, Պարթոլմիու Քլոզ զըտնող համալսարան տպագրիչ Փամբրի քով գործ գտայ: Հոս Ուոլասթընի «Բնութեան Կրօնքը» գործին երկրորդ տպագրութիւնը խմբագրելու գործը յանձնուեցաւ ինծի, և անոր խորհրդածութիւններէն ոմանք ինծի հաստատահիմն չերեւնալով՝ քնազանցական պղտիկ կտոր մը գրեցի, որու անունն էր «Բննախօսութիւն մը Ազատութեան և Պէտքի, Հաճոյքի և Վիշտի Մասին»։ Այս երկովս ծանօթացայ Տր. Մանտլիի, «Մեղունքու Առասպելը» երկին հեղինակին, որ ակնաւոր ու ձեռներէց ընկերակից մըն էր: Փամբրի գործը ձգեցի և ինքքնզ ինն ֆիլտսի մօտ Ուաթի քով աշխատեցայ և Լոնտոն մնացած 18 ամիսներս հոս անցուցի: Բայց այս քաղաքը մնալէ ձանձրացած՝ երբ Մր. Տէնըմ, որ խանութ մը բանալու համար ֆիլատէլֆիա կ'երթար, զիս քովը գրագիր առնել խոստացաւ՝ ուրախութեամբ անոր ընկերացայ:

1726 Հոկտ. 11ին ֆիլատէլֆիա հասանք, ուր այլեւայլ փոփոխութիւններ գտայ: Քիէթ ալ կառավարիչ չէր, և Միս Րիտ, զոր քիչ մը դարպասած էի, իմ բացակայութեանս հաւանած էր ամուսնանալ Րոճըրդ անուն բրուտի մը հետ: Բայց անոր հետ երջանիկ չըլլալով յետոյ անկէ բաժնուեցաւ, որովհետեւ ոչինչ մարդ մըն էր: Մր. Տէնըմ խանութ մը բացաւ, բայց յաջորդ փետրուարին մեռաւ, ես ալ Քայմէրի տպարանը գործ առի:

ՅՈՂԻԱԾԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

ԲԱԺԻՆ

ՏԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔԸ

(Շաբ. Զոհարդ Իիւն)

Երկրորդ՝ ուրեմն մինչեւ հոս խօսուածներուն մէջ ցուցամուկան ստորին շարժանքներու վնասակարութիւնը ցուցուցելէ ետքը, քանի մը խօսքեր ալ ըսած եղանք աղօթքին միւս շատ էական մէկ մասնայատկութեան մասին, որ ենթակայական է, այսինքն աղօթողին Բնաւորականութեամբ, և Յիսուս որքան որ կը դատաւարաւոր փարիսեցիական ձեւերու մէջ ցուցամուկութիւնն ու կեղծիքը, այնքան ալ չեւտած կ'ըլլար աղօթքի մէջ ինքնակեղծանացման պէտքը: Ներքնաստեղծական մասնակցութեանը դոցեւ որչափ պէտք էր ցուցամուկութենէ խորչուլ համար, նոյնչափ ալ պէտք էր ինքնա-

կեղերոնացումի համար, ինչ որ Յիսուս կը գտնէր շատ անգամ լեռներու ու պարտէզներու մենութեան մէջ։ Այո, աղօթքը ինչպէս շատեր կը կարծեն, համրիչ մը քաշելու պէս առանց ուշադրութեան ու մեքենական կերպով կատարուելու գործողութիւն մը չէ։ Մէկը չկրնար թէ՛ աղօթել, թէ՛ ալ իր աշխարհային մէկ գործին, պէտքերուն, յարաբերութեանց ու մտադրութիւններուն վրայ խորհիլ։ Այդպիսի մէկը աղօթամեքենայ մը պիտի ըլլար սոսկ, առանց ոգիի, առանց զգացումի։ Ինչպէս որ արեւի միակ ճառագայթ մը չկրնար զօրաւոր ազդեցութիւն մը ունենալ իր ինկած կէտին վրայ, բայց երբ կեղերոնացուցիչ գործիքով մը շատ մը ճառագայթներ կը միանան՝ կրնան մինչեւ իսկ այրում յառաջ բերել, այնպէս նաեւ աղօթքի ցանուցիր խօսք մը, զգացում մը չկրնար պահանջուած ազդեցութիւնը ունենալ։ Ճշմարիտ աղօթքին մէջ սիրտը գոցուած է արտաքին աշխարհի դէմ։ Քրիստոնեան իր բոլոր զգացումներովը գոտեպնդուած մինակ է Աստուծոյ հետ Յակոբ նահապետին պէս, որ իր բոլոր ոյժը հաւաքած էր մենամարտելու համար։ Ճշմարիտ աղօթքը մեր հոգեկան բոլոր կարողութիւններուն, — մտածումին, զգացողութեան, բաղձանքներուն ու սիրոյն կեղերոնացումը ու անոնց ամէնուն մասնակցութիւնը կը պահանջէ և անոր համեմատ օգտակար ու արդիւնաւոր կրնայ ըլլալ։

Մեր աղօթելու կերպին իբրեւ երբեք յատկութիւն մը կրնանք յիշել աղօթքի մէջ մեր Աստուծոյ հետ ունեցած միաւորութիւնը։ Թէ՛ առանձնական թէ՛ ալ հրապարակական աղօթքներու մէջ այս տարրին պակասութիւնն ալ աղօթքը աղօթք ըլլալէ կը դադարեցնէ։ Որովհետեւ աղօթքը միակողմանի գործ մը չէ։ Մեզմէ պահանջուածը միայն խօսիլ ու խօսիլ ու մնացածին մասին անհոգ ըլլալ չէ։ հապա զգալ թէ որո՞ւ կը խօսինք. և Ան՝ որուն հետ կը խօսինք՝ իր ներկայութիւնը կը զգացնէ մեր սիրտերուն մէջ։ Ահաւասիկ կէտ մը, ուր մեզմէ կը պահանջուի հաւատք ու սէր միայն։ Եւ այս ճշմարիտ հաւատքը ու բուռն սէրը Աստուծոյ ներկայութեան զգացողութեան և նոյն իսկ գիտակցութեան կը փոխուի մեր մէջ։ Եւ մենք մեր աղօթքներուն մէջ այս կարեւոր կէտին Սբ. Հոգիին ազդեցութեան խորին պէտք մը կը զգանք։ Երբ մենք մեր աղօթքները կը մատուցանենք՝ բացորոշապէս զգալու ենք թէ Աստուծային ներկայութիւն մը իրականացած է մեր առջեւ։ մենք կը խօսինք և մեր երկնաւոր Հայրը մտիկ կ'ընէ։ մենք եր սիրտերուն կարօտները կը թափենք Անոր առ-

ջեւ ու Ան կը գոհացնէ զանոնք։ մենք կը հայցենք ու Ան իր շնորհներու առատութիւնը կը բազմապատկէ մեր հոգիներուն մէջ։ Առանց այս զգացումին աղօթել՝ ողին հարուածներ տալու չափ անօգուտ ու ինքնախաբէական գործ մը պիտի ըլլար։

Եւ այս այնպիսի գործ մը չէ զոր ուրիշ մը կարենայ ընել մեզի համար, և կամ հրապարակային աղօթքի մը մէջ ուրիշներու ունեցած այս բարձր զգացողութիւնը իբր մերը կարենայ ներգործել մեր վրայ։ ոչ, պէտք է իւրաքանչիւր անհատ իրեն համար անձնապէս զգայ զայն, ու Աստուծոյ երեսը փնտռէ իրեն համար։ Մենք իրապէս աղօթած չենք ըլլար եթէ այս զգացումը չունինք մեր սիրտերուն մէջ։ Եթէ Աստուածատես մարգարէին օրինակին չհետեւինք, անօգուտ է. որովհետեւ ամէն հոգեբուրդի աղօթք ճշմարիտ Սինա մը, ճշմարիտ Թաբօրական լեռ մը պէտք է ըլլայ մեզ համար, ուրկէ երբ վար իջնանք՝ մեր առօրեայ զբաղումներուն մէջ Աստուծային շնորհք և լոյս պէտք է փայլի մեր դէմքերէն, ու այս ուրիշ կերպով չը կրնար ըլլալ։ Եթէ ոչ՝ աղօթքի մէջ մեր Աստուծոյ հետ ունեցած անխզելի միաւորութիւնով։

Աղօթելու «ինչպէս»ին իբրեւ մէկ շարքէ մասնայատկութիւն կրնանք աւելցնել Յիսուսի արգելած շատախօսութիւնը։ «Եւ երբ աղօթք կ'ընէք, հեթանոսներուն պէս շատախօս մի ըլլաք, վասն զի կը կարծեն թէ իրենց շատ խօսելուն համար պիտի լսուին»։ Յիսուս այս խօսքերով աղօթքի երկարութիւնը դատապարտել չուզեր, որովհետեւ ամէն երկար աղօթք անիմաստ ու անօգուտ չկրնար համարուիլ։ Բայց ինչ որ Յիսուս կը պախաւակէ՝ պարապ, աննպատակ, անոգի խօսքերու բազմութիւնն է, իբր թէ աղօթքին շատ և ուռուցիկ խօսքերը անոր արժէք մը տուած ըլլային։ «Արդ շատախօսութիւնն է զոր Յիսուս կը քննադատէ ու կը մեղադրէ. շատախօսին ըրած աղօթքին մէջ ոչ սիրտ կայ և ոչ հոգի, ոչ միտք և ոչ իմաստ. ունայն խօսքեր կը թռչին բերնէն. խնդրուածներ կ'ընէ՝ որ նպատակ չունին, աղաչանքներ՝ որ օգուտ չունին, հայցուածներ՝ որ իրեն յարմարութիւն չունին»։ Այդպիսիներ միտուընին դրած են որ աղօթքին արժանիքը բազմաթիւ է միայն, և ոչ թէ սիրտի սրբութիւնը, մտաց ուղղութիւնը, կամքի համեստութիւնը, Աստուծոյ հաճոյ զգացումը և Աստուծոյ հետ միաւորութիւնը։ Եթէ այդպէս չը լինէր, ինչպէս մեկնենք որ ինքն Յիսուս «Հանէր զգիշերն ի գուլիս յաղթան Աստուծոյ» (Ղուկ. 2. 12.) Եւ միւս կողմէ կը պատուիրէր թէ «Պարտ է յամենայն ժամ կալ նոցա

յաղօթս և մի ձանձրանալ» (Ղուկ. ԺԸ. 4)։ (Տես Բննատեսի Համապատումը, Լոյս թիւ 32, 1906, Յունիս 3)։ Արդիւրեւածը կրկնութիւնն ալ չէ, որովհետեւ ինքը Յիսուս իր տագնապնեւրու գիշերին մէջ երեք անգամ կրկնեց նոյն խօսքերը։ Շատախօսելը չափ աղօթել չէ։ Սաստիկ պաղատանքի վայրկենի մը մէջ աւելի աղօթել կարելի է քան անտարբերութեան քանի մը ժամերու մէջ։ Ամենախորհրդանալ աղօթքը աւելի սիրտին առ Աստուած լուռ վերացումին մէջ կրնայ ըլլալ քան թէ բարձր աղաղակներու մէջ։ Բանաղի քուրմերը առաւօտէն մինչեւ իրիկուն պոռացին, բայց ոչ ձայն կար, ոչ պատասխան։ Աննա լուռ ու անբարբառ աղօթեց, բայց անոր աղաչանքը մինչեւ զթուրեան գահը բարձրացաւ։ Ապաշխարող աւազակը մահուան տագնապնէ մէջ խօսք մը միայն թրթռացուց իր չորցած շուրթներէն, ու փրկուած էր։ Պէտք չէ որ Աստուծոյ առջեւ մեր պէտքերը մանրամասնենք։ Ան մեր բարիքը մեզմէ աւելի գիտէ։ Ամենաէականն է արդարութեան անօթի ու ծարաւ ըլլալ և Աստուծոյ թողութեան և ողորմութեան համար սրտագին աղօթել։

Ահա ասոնք են այն գլխաւոր կէտերը, որոնք մեծ կարեւորութիւն ունին մեր աղօթելու կերպին մէջ, որովհետեւ առանց ասոնց մենք աղօթելու մասին բոլորովին տգէտ պիտի ըլլանք։

Այս հարցումին տակն է նաեւ աղօթքի բանաձեւը, այսինքն Տէրունական Աղօթքը, որուն վրայ առանձին պիտի խօսինք։

Դ. Աղօթքին առաջին ալ պէտք է նկատողութեան առնել, երբ կ'ուզենք աւելի աղէկ հասկնալ աղօթքը իր ամբողջութեան մէջ։ Աղօթքին առարկան այնչափ ընդարձակ է ու բազմապիսի՝ որչափ բազմազան ու ընդարձակ կրնայ ըլլալ մարդկային հոգին իր այլազան պէտքերուն ու զգացումներուն մէջ. այնչափ մեծ ու անսպառ՝ որչափ մեծ ու անհասանում են աշխարհը ու անոր պէտքերն ու կարօտութիւնները։ Մենք կ'աղօթենք Աստուծոյ արքայութեան, անուան սրբութեան, կամքին թագաւորելուն ալ վրայ. բայց ասոնք ալ աւելի են թակալալան են, մենք և աշխարհս է որ ասոնց կարօտումին մէջ օգտուած ու հոգացուած պիտի ըլլանք. և այդ ալ կերպով մը մեզի և մեր ընկերին համար աղօթելէ զատ բան մը չէ. որովհետեւ Աստուած իր անհուն ստորոգելիքներուն մէջ ոչ մեր աղօթքներուն պէտք ունի, ոչ ալ մեր մաղթանքներուն։ Երբ «Սուրբ եղիցի անուն քո» կ'աղօթենք, արդէն Ան սուրբ է անհունապէս։ Երբ «Եղիցի կամք քո» կ'ըսենք, արդէն Անոր տիեզերքը

պարփակող մեծ կամքը կատարուած է ու կը կատարուի տիեզերքի բոլոր ծայրերուն մէջ։ Ու մեր այս բոլոր մաղթանքներն ու հայցումներն իբրեւ երկրէս բարձրացող չորհի՝ խտացած նորէն մեր վրայ կ'իջնան, մեզի բերելով չորհի՝ առատութեան անձրեւը ու հոգիները զովացնող օրհնութեան ցօղը։ Ուրեմն, քանի որ բազմապիսի կարօտութիւններով պաշարուած մարդկային հոգին ու մեր նմանութիւնը եղող մեր ընկերը ունինք իբրեւ առարկայ մեր աղօթքներուն, ըսել չըլլար որ բոլոր աշխարհ ունինք, ժամանակը ունինք իր անհունութեան մէջ։ Եւ ճիշդ ասոր համար պէտք չէ աննպատակ աղօթել։ Մաղթանքի մրմունջներ վերացնել մէկու մը պէս, որ իբրեւ ժամանց կամ ունակութեան բան մը կ'ընէ, առանց իր անձէն բան մը խառնելու անոր մէջ, առանց զգալ ուղեւթի իր ըրած գործէն արդիւնք մը յուսալ անհրաժեշտ կերպով պէտք մըն է, զոր անտեսել իր իսկ չահուն վնասակար պիտի ըլլար։

Եւ արդէն ինչ զաղանիք ունի Բրիստոնէական մեծութիւնը, ու Բրիստոնէին զաշխարհ բովանդակելու չափ ընդարձակ ու մեծ սիրտը։ Երբ մեր Երկնաւոր Հայրը իր արեւը կը ծագեցնէ ու անձրեւը կ'իջեցնէ բարիներուն և չարերուն վրայ, մենք իբրեւ իր ճշմարիտ զաւակները ինչպէս հաղօթենք բոլոր աշխարհի վրայ, բոլոր մարդկութեան պէտքերուն ու երջանկութեան համար. ինչպէս դուրս չելինք մեր եսին նեղ չըջապատէն, ալաւսիրութեան ընդարձակութեան մէջ յաղեցնելու համար մեր անկեղծ, բարեսէր ու բարեացակամ, ուրիշներու ցաւերը իբրեւ մերը զգալու չափ համակրող սիրտին կարօտը։ Աղօթել «Եկեղեցւոյ մանկանց» համար, աղօթել մեր եղբայրներուն համար, աղօթել մեր թշնամիներուն ու նոյնիսկ մեր բարիքները չարիքով փոխանակողներուն համար, աղօթել հանուր մարդկութեան համար, աղօթել բոլոր աշխարհի համար, ահա այս է ճշմարիտ Բրիստոնէին աղօթքին ու աղաչանքին առարկան իր ամբողջութեան մէջ։

Ե. Աղօթքին օգոհները և արդիւնքները։ Աղօթքը ինչ քերական զմեզ հոգեւորապէս։ Նմանութեամբ խօսելու համար կրնանք ըսել որ աղօթքը այն ազդեցութիւնը կ'ընէ մեր հոգիներուն վրայ ինչ որ կ'ընէ մարմնամարդը մեր ֆիզիքական կազմին վրայ, ինչպէս որ երկաթագործին միջոց գործածուող բազուկը կը զօրանայ ու հովեկու կը դառնայ, այնպէս ալ հաւատացեալին հոգին աղօթքով կը զարգանայ ու կ'ուճանայ, կը ստուարանայ ու կը վսեմանայ։ Ինչպէս որ սնունդէ զուրկ մարդ

մը չկրնար ապրիլ ու օրէ օր կը տկարանայ ու կը վատթարանայ, նոյնը կը պատահի նաեւ այն հոգիներուն համար՝ որոնք իրենց հոգեւոր մեծնորը — աղօթքը — չեն կրնար առնել, ինչպէս որ շուքին մէջ մեծցած ծաղիկ մը ոչ վաղ ունի, ոչ ալ հոտ, նոյնը նաեւ ճշմարտութիւն է հոգիի մը համար, որ մարմնական ու աշխարհային ինքնասուիրութեան մէջ և շատ անգամ ալ յուսախաբէութիւններու ստուերոտութիւններուն տակ կը մեծնայ, զուրկ ճշմարտութեան և սիրոյ արեւին կենսատու ճառագայթներէն, զուրկ աղօթքի հոգեկան ջեռուցիչ աղբեցութենէն, որով իր պաղած սիրտը պիտի կրնայ նորէն դարնանային դեղեցկութիւնով զեղազարդարուած փայլի իր հոգեկան շնորհներով:

Աղօթքը կրնանք նմանցնել նաեւ հոգիին շնչառութեան. որովհետեւ եթէ մէկը առանց օդի ու օդառութեան կրնայ ապրիլ, հոգի մըն ալ առանց աղօթքի ու անոր առթած հոգեկան շինութեան կրնայ ապրիլ: Այո, աղօթքին զօրացուցիչ աղբեցութիւնը մեծ է: Ինչպէս կ'ըլլայ որ հոգեւորապէս կ'մախացած մեղաւոր մը ապաշխարութեան արցունքներուն տաք տաք լուացումէն վերջ օրէ օր կը մեծնայ հոգիով: Ինչպէս կ'ըլլայ որ մեղքին բացած ահարկու ու մահացուցիչ վէրքերը կը բուժին իրենց առթած փտախտին աւերումներէն ետքը: Աղօթքն է այս ամէնուն դեղն ու դարմանը, աղօթքն է այս ամէն հրաշալիքները կարելի ընողը:

Աղօթքը կը «խփէ» — կը «խփարէ» շնչը: Հաւատացեալը ինչ բանի կրնայ դիմել իր աշխարհային ճախորդութիւններուն ու տառապանքներուն մէջ, եթէ ոչ աղօթքին ամօքող զօրութեամբ: Քարկոծուող Ստեփաննոսներու դէմքերը ինչո՞ւ երկնային ուրախութեան ճաճանչով կը փայլին, — որովհետեւ անոնք բացուած երկինքն ի վեր աղօթքի միմունջներ կը բարձրացնեն տառապողներու մեծ Սփոփչին: Արքայական փափկութեանց մէջ մեծցած սրբասունն Սանդուխտ ինչպէս կը դիմանայ նահատակութեան տանջանքներուն. — որովհետեւ անոր կոյս հոգին Երկնաւոր Փեսային թեւերուն վրայ երկինքները կը սաւառնի: Վաղամեծիկ սիրելի մը դառն կորստեան առթիւ յարաբուղիս արցունքի աղբիւր դարձած մայրական, քրոջական, հայրական ու եղբայրական աչքեր ինչպէ՞ս կը չորնան, եթէ ոչ կրօնական զգացումով համակուած սիրտերուն աղօթքի մէջ պարպուելովը:

Աղօթքը կ'աշխարհէ նաեւ մեր հոգեները: Մենք միշտ կ'աղբեցնենք անոնցմէ, որոնց հետ յարաբերութեան ու հաղորդակցութեան մէջ ենք. և որովհետեւ աղօթքն ալ ուրիշ բան մը չէ՝ եթէ ոչ

յարաբերութիւն մը ու միաւորութիւն մը Աստուծոյ հետ, ուրեմն Աստուծոյ սուրբ ստորոգելիքներուն նմանելու, անոնցմով յափշտակուելու միակ ճամբան աղօթքն է: Աղօթասէրի մը կեանքը, այո, աղնիւ ու վսեմ շատ մը յատկութիւններով հիւսուած կեանք մը կ'ըլլայ, ու վերջապէս այն մեծ Խաչալին նմանելու բուռն բաղձանքը կը համակէ անոր ամբողջ էութիւնը. և այսպիսի կեանքէ ու հոգիէ մը Աստուած կ'արտացոլայ:

Աղօթքը կը յաւաստէ նաեւ զմեզ մեր բոլոր վնասութիւններուն մէջ. աղօթողը անյոյս չկրնար ըլլալ. անյուսութիւնը անոնց համար է միայն, որոնք չեն կրնար իրենց զօրաւորութիւններն ու փորձութիւնները աղօթքով առ Աստուած տանիլ: Օրինակելի կեանքեր կան, որոնց մէջ յոյսի արեւը մայրամուտ չէ ունեցած, և այս ինչ պատճառով: Որովհետեւ աղօթքը ոսկիէ չղթայ մը եղած է զիրենք երկինք քաշող: Յուսահատութիւնը հոգիին մահացումն է, և քանի որ աղօթքն ալ հոգիին կեանքն է ըսինք վերը, ուրեմն աղօթող մը չկրնար յուսահատ ըլլալ, եթէ նոյնիսկ Գեթսեմանիէն ալ անցնի անոր ճամբան:

Ճշմարիտ աղօթքին արդիւնքներն մին այն է, որ մեր Հայրը կը տեսնէ ի ծածուկ, ինչպէս որ պիտի տեսնէր դատարկութիւնը, հպարտութիւնը, կեղծութիւնը մեր ցուցամօլ ու կեղծպարիշտ աղօթքներուն. և իր այդ ծածկաբար տեսած ճշմարիտ շարժառիթներուն համար յայտնապէս կը վարձատրէ զմեզ: Մենք մէկուն կողմէն եղած խոտաւորն այնչափ հաւատք կ'ընծայենք որչափ կրնանք յուսալ վստահաբար անոր կարողութենէն. և որովհետեւ կատարելապէս կը հաւատանք Աստուծոյ ամենակարողութեան, կատարելապէս ալ պէտք ենք հաւատալ թէ մեր ծածուկէն տեսնող Հայրը յայտնապէս պիտի հատուցանէ մեզի մեր աղօթքներուն պատասխանները: Ուրեմն բացարձակապէս կրնանք վստահ ըլլալ որ անտեսուելու երկիւղ չկայ մեր աղօթքներուն համար:

Ճշմարիտ աղօթքին Աստուծմէ նկատողութեան առնուելէն ետքը կու գայ նաեւ վաշտաբարձութիւնը, զոր կ'ընէ մեր երկնաւոր Հայրը: Աղօթքին վարձատրութիւնը անոր պատասխանը լսել է: Երբ մենք սիրով ու ճշմարտութեամբ կ'աղօթենք և ցուցամոլութենէ կը խորշինք՝ յուսալ պէտք չենք թէ մեր այս բարութեան համար պիտի վարձատրուինք. այսչափ բաւ է որ Աստուած մեր ներքնաստեղծակող գալու զիջանի: Ահա այդ իսկ է միակ վարձատրութիւնը: Երբ Աստուծոյ ներկայութիւնը վեհաւայր տաճարի մը փոխարկէ մեր հոգին՝ մեր ա-

զօթքներուն համար ազկէ մեծ վարձատրութիւն մը յուսալ աւելորդ է :

Ուրեմն որչափ պարտինք աղօթասէր ըլլալ, երբ գիտենք թէ ինչ է աղօթքը, որո՞ւ կ'աղօթենք, ինչպէս պէտք է աղօթել, թէ ինչ է ու պէտք է ըլլայ մեր աղօթքներուն առարկան, ու ինչ օգուտներ եւ արդիւնքներ կրնայ ընձեռել մեզի աղօթքը :

Աղօթքի մասին այս համառօտակի բացատրութիւններէ ետքը անցնինք «Տէրունական Աղօթքին» զոր Յիսուս սորվեցուց իր աշակերտներուն և ունկնդիրներուն :

ՀՅՎՈՂԸ

(Շարձակէի)

ՏՐ. ՄՈԹԻ ԲՈՊԵՐԹ ԳՈՒԷՃԻ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ ԽՕՍԱԾ ԵՐԿՈՒ ՈՒՂԵՐՁՆԵՐԸ Ա.

Ճշմարիտ յաջողութիւնը կեանքի մէջ

Կեանքը չափ թշնամիներ ունի, բայց հատ մը կայ, զոր եթէ վանել ու յաղթել կարենանք, միւս բոլորը յաղթելը համեմատաբար դիւրին պիտի ելուայ մեզի. այս գլխաւոր թշնամին ՄԵՂՔՆ է : Փորձութիւնը չէ՝ որովհետեւ ան ալ իր օգուտները ունի : Փորձութիւնները նպատակի մը կը ծառայեն, անոնք նպատակուած են յաղթուելու : Բայց փորձութիւններու անհապառ ըլլալ է որ մեզ է, և մեզքը անաւոր է : Մեզքի չափ գէշ բան մը չկայ : Մենք կրնանք ըսել թէ մեր մեղքերէն ազատեցանք և մեր այս յայտարարութեան ճշմարտութեան համեմատութիւնով ալ ազատած կրնանք ըլլալ, բայց մեր մեղքերը մեզ ազատ չեն թողուր, մինչեւ որ անոնց հետ մեր յայտարարութեան խակական նշանակութիւնով վարուինք :

Ուրիշներ մեր մեղքերը մեր ըմբռնածէն կամ գիտցածէն աւելի գիտեն : Նախ՝ մեր ամէն մէկ մեղքերը Աստուած գիտէ : Անոր ամենատես աչքը մեր վրայ է, և Անկէ բան մը ծածկել կարելի չէ : Երկրորդ՝ յաճախ մարդիկ մեր մեղքերը մեր կարծածէն շատ աւելի գիտեն : Կարելի է որ անոնք մեր մեղքը չտեսնեն, բայց մեր դէմքերը մեր մեղքերը կը պատմեն անոնց : Մեղաւոր մարդը մեղքի իրականութիւնը իր դէմքին արտայայտութիւնով կը յայտարարէ. ուրիշ կերպ չկրնար ընել : Այսպէս՝ աչքով, նայուածքով և յաճախ նայելու անհամարժեքութեամբ և շատ մը արտայայտութիւններով մարդ իր մեղքը կը մատնէ : Լեզուն ալ մեղքը կը մատնէ ուշ կամ կանուխ, շատ անգամ ալ մարդու մը լռութիւնը հոն ուր պէտք էր խօսիլ՝ բոլոր մարդերու կը յայտնէ մարդուն յանցանքը : Բայց երրորդ՝ և այս բոլորէն կարեւորագոյնը սա է որ, մեզքի

պէտքի համար : Ձանցառութեան և գործադրութեան մեղքեր, զոր օրինակ կեղծաւորութեան — մասնաւորապէս ուսանողներու մէջ որոնք խաբելու մասին շատ յաջող են — անուղղամտութեան, խաբեութեան և այլն մեղքեր : Ինչպէ՞ս մեղքը կը գրտնէ ձեզ : (ա) Մարմինը նկրտումի մը պահուն կրնայ խորտակուիլ : Որդնակեր ատաղձի մը նման, որուն փառմը երկար ատեն կրնայ անտեսուիլ, մեղքէ կրծուած մարմինն ալ, երբ ճնշումը ծանր դայ, կրնայ քայքայուիլ : (բ) Մարդու մը զաւակներն ալ անոր մեղքը կը մատնեն : Դստեր մը տըժգոյն ու դեղնած դէմքը և թափանցիկ ձեռքերը անոր հօր մեղաւոր մղութիւնները կրնան մատնել : (գ) Յիշողութիւնն ալ իր մէջ կը պահէ այն տեսարաններն ու ձայները, որոնք մեղքին հետ կապակցութիւն ունէին, և գուգորդութեան օրէնքը այդ իրողութիւնները անդիմադրելի թափով մը ետ կը վերադարձնէ : «Եւ զիտցէք որ ձեր մեղքը ձեզ պիտի գտնէ» Թուց. ԼԲ. 23 : (դ) Խիղճն ալ կ'օգնէ որ մարդու մը մեղքը զայն նորէն գտնէ. ան գերեզմարի մը պէս կը մտրակէ մարդը մինչեւ որ աղաղակել տայ անոր, «Ես ալ ասոր չեմ կրնար դիմանալ» և խոստովանի իր մեղքը : Լէյտի Մաքսպէթի պէս չէք կրնար մեղքին թողուցած արատները և աղտերը լուալ ձեր ձեռքէն : (ե) Ուրիշ ահազանգներ ալ կան, ինչպէս մօր մը աղօթքը, մօր մը նամակները, ծնողներուն իրենցմէ հեռու գտնուող զաւակի մը վրայ դրած վստահութիւնը :

Ե՞րբ մարդու մը մեղքը զայն պիտի գտնէ : Զեմ գիտեր. կը յուսամ թէ շուտ կրնայ ըլլալ, բայց տարիներ ետքն ալ կրնայ ըլլալ : Բայց վերջապէս պիտի գտնէ. որովհետեւ մեղքը չյոգնիր : Ո՞ր մարդու մը մեղքը զինքը պիտի գտնէ : Ուր որ յիշողութիւնը կրնայ հասնիլ, ուր որ Աստուած կրնայ գտնուիլ՝ մեր մեղքերը մեզ պիտի գտնեն : Մեղքը հոն է մինչեւ որ անոր հետ աղէկ մը մեր հաշիւը մաքրենք : Ան կը փաթթուի, կը խայթէ, կը վերաւորէ, կը պղծէ, բորոտութեան պէս կ'ուտէ, քաղցկեղի պէս կը կրծէ, կը սպաննէ : Հին Հռոմայեցիներու ժամանակ բանտարկեալները զնոանի մը մէջ կ'արգելափակուէին իրարու չըլթալիս : այնպէս որ եթէ բանտարկեալներէն մէկը մեռնէր, միւս ողջ բանտարկեալներն ալ մեռած մարմինին կապուած կը մնային : Պօղոս այս պատկերին վրայ կը խորհէր երբ գրեց. «Ո՞վ զիս պիտի ազատէ այս մահացու մարմինէն» :

Ինչպէս կրնանք ազատիլ մեր այս մեծ թըշնամիէն : (1) Պէտք է խոստովանինք այն ամէն մեղքերը զորոնք խոստովանած չենք : Թէեւ կր-

նայ ըլլալ որ տարիներ անցած են այն ժամանակէն ի վեր երբ պէտք էինք մեր մեղքը խոստովանիլ այն մարդուն որուն դէմ յանցանք գործեցինք, Չխոստովանուած մեղք մը այս քիչէր խոստովանեցէք Աստուծոյ և այն անձին որուն վնաս հասցուցիք, Եւ (2) մեղքերը առ յաւէտ մոռցէք. ձեր կոնակը դարձուցէք անոնց, Չանոնք նորէն մի փնտռէք, Ահա հոս է ճամբան որ կը տանի դէպ ի ճշմարիտ յաջողութիւնը կեանքի մէջ:

ՊՈԼԻՎԱՐ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՌԵԱՇԻՆԿՈՒՆԸ
ԵՒ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԱՆԿԱՆՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՐԻԻՐԱՄԵԱԿԸ
(Թայմ)

Ներկայ տարին բաւական նշանաւոր է՝ աշխարհի պատմութեան մէջ տեղի ունեցած մեծ զէպքերու շահեկան և աչքի զարնող Հարիւրամեակներու կողմէ: Թերեւս ասոնց ոչ մին աւելի տպաւորիչ է, և ասուզիւ ոչ մին բոլորովին աչքէ վրիպելու այնքան վտանգի մէջ կը գտնուի որքան Հարիւրամեակը 1811ին Սպանիոյ տիրապետութենէն Հարաւային Ամերիկայի անկախ հռչակման, որ ձեռք բերուեցաւ գրեթէ բոլորովին՝ հռչակաւոր Սիմոն Գոլիվարի, «Հարաւային Ամերիկայի Ուաշինկթըն»ի, հանճարին և դիւանագիտութեան շնորհիւ: Անոր նկատմամբ մանրամասնաբար խօսելէ առաջ ազէկ է թերեւս քանի մը խօսք ըսել նոյն ինքն Գոլիվարի, Հայրենասէր բանակներուն առաջնորդին, Վէնէցուէլայի, Էքուատորի, Քուլմպիոյ և ի վերջոյ Փերուի Ազատարարին վրայ:

Պոլիվար ծնաւ Քարաքասի մէջ 1783 Յուլի 24ին ազնիւ և հարուստ ընտանիքէ մը, և Եւրոպա եկաւ դեռ պատանի: Տառապէս «օրօրուեցաւ» յեղափոխական բազուկներու մէջ: Վասն զի իր թարմ հասակին՝ ականատես եղաւ Քաղղիական Յեղափոխութեան աչքի զարնող տեսարաններուն: 1801ին հայրենիք, Քարաքաս, գնաց և ամուսնացաւ, բայց իր դեռատի կիներ մեռաւ երեք տարի յետոյ, և ինք վշտացեալ սրտով վերադարձաւ Եւրոպա: 1809ին զանկաւ կը գտնենք Միացեալ Նահանգներուն մէջ, ուր կ'ուսումնասիրէր անոնց վարչական մեթոտները և թէ անոնք ինչպէս ձեռք բերած էին իրենց անկախութիւնը: Երիտասարդ Պոլիվար, այժմ 26 տարեկան միայն, հայրենիք վերադարձաւ այս երրորդ անգամ, իբրեւ ուսմկապետական մը, ուխտելով մեռնիլ կամ յաջողիլ «Սպա-

նիական Հարաւային Ամերիկայի անկախութիւնը ձեռք բերելու համար:

Իսկոյն անցաւ Վէնէցուէլայի Հայրենասէրներու փոքր բայց հետզհետէ ստուարացող կուսակցութեան մը գլուխը: 1811 Յուլի 6ին անոնք հրատարակեցին Վէնէցուէլայի անկախութիւնը, այս թուականը անտարակոյս այն պատճառաւ ընտրուեցաւ որ որչափ կարելի է՝ մօտ ըլլայ իրենց Հիւսիսային Ամերիկացի զրացիներուն Յուլիոյ 2-րորորդին: Բայց բազում յոգնավաստակ ամիսներով Սպանիոյ հզօր իշխանութեան դէմ մղուած պատերազմին յաջողութիւնը գրեթէ անյոյս կը թուէր: Ամիսները երկարեցան, եղան տարիներ, Հայրենասիրաց զօրքերը ձախողուած ձախողուածի ետեւ կրեցին վատահամբաւ Զօր. Մարիլլոյի քաջավարժ և ահաւոր զօրագուններուն ձեռքերէն, և անկարելի կը թուէր ոեւէ համակրանք կամ ձեռնտուութիւն սպասել հզօր Նափոլէոնի ազդեցութեամբ մտացիի և ընկճուած Եւրոպայէ մը: Ի վերջոյ, Վաթէրլոյի տարուան մէջ Պոլիվարի ցրուուած և կէս մը վատասերեալ զօրքերը կրեցին այնպիսի կատարեալ ձախողուած մը, որ Պոլիվար ստիպուեցաւ ճամայիքա փախչիլ: Մինչեւ իսկ հոս, սակայն, Սպանիոյ վրէժխնդրութիւնը հետեւեցաւ անոր: Անոր անձնական ազդեցութեան երկիւղը այնպէս սաստիկ էր որ սեւամորթ լրտես մը վարձուեցաւ զանկաւ սպաննելու համար: Այս մարդը սխալելու դժբաղդութիւնն ունենալով սպաննեց Պոլիվարի քարտուղարը փոխանակ Պոլիվարի, և կրեց իր սխալին պատիժը, կախուելով Փորթ Քինկսթընի մէջ: Միեւնոյն տարին, 1813ին, Սպանիոյ Ֆէրտինանտ թագաւորը Մորիլլոյի յանձնեց Հարաւային Ամերիկայի գործերուն վերին տեսչութիւնը: Անգութ Մորիլլոյի կրնային վստահացուիլ այսպիսի լիազօր իշխանութիւններ զորոնք գործածէր անկախաբար: Եւ անոր հրամաններով ամէնէն զարչելի և նոյն իսկ անասելի անգթութիւններ գործուեցան թըշուառ ընակիչներուն վրայ:

Հոսանքին ընթացքը երբեք պիտի չդառնար: Զօր. Պոլիվար ճամայիքայէ շարունակեց իր ճամբորդութիւնը և գնաց Հայթիի սեւ Հանրապետութիւնը, ուր գտաւ ջերմ ընդունելութիւն և հարուստ համակիր մը յանձին Հոլանտացի նաւակառոյցի մը: Հիմա, Նափոլէոնի անկումը կատարուած իրողութիւն մը ըլլալով, Եւրոպայէ ալ օգնութիւն եկաւ զօրք և զէնք: «Հոլանտացի Լէգէոն» մը գնաց Հարաւային Ամերիկա ընդ հրամանատարութեամբ Զօր. Տըվէրէոյի, և ուրիշ Զօր. սպայ մը — Ուէլինկթընի վստահութիւնը դրաւ անոնքէն մին,

անուանով Անգղիացի — 1,200 ընտիր զինուորներ պատրաստեց և սպառազինեց: Հոսանքին ընթացքը սկսած էր դառնալ, բայց այնպէս կամայք՝ որ Պոլիվար ինքզինք բաւական զօրաւոր չզգաց նորէն դաշտը իջնել մինչեւ 1819: Հիմա իսկ 2,500 մարդերէ քիչ աւելի ունէր, բայց առանք չքեղ զօրագուններ էին, թէեւ անոնք քիչ մը խառն ազգայնութիւններէ կը բաղկանային, վասն զի անոնց մէջ կը գտնուէին Բրիտանացիներ, Դերմանացիներ, Գաղղիացիներ, Իռլանտացիներ, խառնածիններ և ուրիշներ: Պոլիվարի իր դժբաղդ հայրենիքէն ակամայ բացակայութեան միջոցին Սպանիացեոց դէմ հակառակութեան բոցը վառ պահուած էր ձեռամբ քաջ և անձնազոհ Զօր. Սանթանտէրի, որուն ափ մը ցնցոտիազգեաց զինուորներուն հետ միանալ էր Պոլիվարի անմիջական նպատակը: 1819 Յունիսի մէջ տեղերը այս նախաքայլերը առնուած էին: Բայց տակաւին ամենի Քորտիլետէրաս լեռներէն անցնիլ հարկ էր տարուան ամէնէն գէշ ժամանակը:

Ոչ ոք, բաց ի յիմարէ մը կամ Պոլիվարէ մը, պիտի ձեռնարկէր Ալպեաններն անցնիլ այդ խիստ եղանակին և ընդհանրապէս այսպիսի դժնդակ պայմաններու ներքեւ, առաջնորդելով և ժամանակ ժամանակ իր առջեւէն վարելով ցնցոտիազգեաց և շարունակ պակսող ափ մը սովալուի մարդիկ: Վասն զի բազմաթիւ դասալիքներ կային չորս շաբաթներուն միջոցին երբ տաժանելի վերելք տեղի ունեցաւ ձիւնապատ լեռնասարերուն վրայէն և ցրտասառոցը հոսանքներու մէջէն: Տիպար ազգային այրուծին չէր ուզեր ինքզինք գտնել առանց երիվարի, և Պոլիվարի ձիւններուն մէջ մահերու թիւը չափազանց էր: Խեղճ թշուառներուն անցած ճամբան «կը ծափահարուէր» ներկայութեամբ բազմաթիւ կոշտ խաչերու, որոնք անկուած էին ի յիշատակ ուրիշ ճանապարհորդներու որոնք մեռած էին ձիւնապատ լեռներուն մէջ: Այս ահուկ լեռներուն հեռաւոր հողին վրայ կը տարածուէին Նիւ Կրանատայի գեղածիծաղ դաշտերը Հայրենասիրաց դատին բարեկամ եղող իր բնակիչներով, բայց անոնց վրայ կ'իշխէր Սպանիական հզօր զօրաբաժին մը ընդ հրամանատարութեամբ Զօր. Պարէյրոյի: Այդ սպան ապահովապէս չէր սպասեր Պոլիվարի — կամ ուրէ մէկուն — Քորտիլետէրասի կողմէն, և անոր հիացումը և սոսկումը կրնայ աւելի պատկերացուիլ քան նկարագրուիլ երբ «Ազատարարը» բոլոր անոնց հետ մէկտեղ, որոնք մնացած էին անոր փոքրիկ գունդէն, իջաւ այդ պտղաբեր դաշտին մէջ նման ամպերէն արձակուած Շանթի:

Պոլիվար, որ սոսկալիօրէն պէտք ունէր պարէնի և ամէն տեսակ նիւթերու, առ ոչինչ գրելով պատերազմի խաղերուն բոլոր ծանօթ կանոնները, որոնց թողուլ թշնամին հաղորդակցութիւններու իր գիծերուն վրայ և ուղղակի երթալ Թունճա կարեւոր քաղաքը: Այս բանը վտանգ ունէր, բայց հարկաւոր վտանգ, և այնպիսի՝ որ լիովին արդարացաւ արդիւնքովը: Վասն զի Պարրիէրօ, հասկնալով թէ պարտի կռուիլ Թունճայի պաշտպանութեան համար, նաեւ թշնամին արհամարհելու հասարակ սխալը դործելով, Պոլիվարի հետ պատերազմի բռնուեցաւ Պոյաքարի մէջ և բոլորովին պարտութեան մատուցեցաւ: Այսինքն նոյն ինքն Սպանիացի զօրավարը, շատ սպաներ, և իբր 1,600 զինուորներ անձնատուր եղան իբրեւ պատերազմական դերիներ: Պարրիէրօ այնքան կատաղեցաւ և խոնարհեցաւ որ ընտրեց մահաւանդ իր թուրը կտորել քան յանձնել զայն: Այս ծանր դէպքերուն դէմ Հայրենասիրաց բանակը ողբալու համար ունէր 13 սպանեալներու և 53 վիրաւորեալներու կորուստը միայն:

Յատկանշական սովորութեամբ մը եռանդնոս և տաքսիրտ Դիկտատորը ընդ փոյթ իր Ազատարարի Կարգին վերածեց իր Անգղիական Լէգէոնի իւրաքանչիւր անդամը: Այնուհետեւ վազեց Պոկոթայի, Նիւ Կրանատայի մայրաքաղաքին, վրայ այժմ ունենալով սա գոհունակութիւնը թէ նոյնինքն ատելի Մորիլլօն Վէնէցուէլա կը գտնուէր մեծ վտանգի և դժուարութեան դիրքի մը մէջ:

Դէպքերը այնպէս բերին որ Դիկտատորը անձամբ ներկայ չգտնուի Հարաւային Ամերիկայի մէջ Սպանիական իշխանութեան վերջին մահաոխ հարուածին: Քանթէրաքի բազմաթիւ այրուծին հետ այնպէս կռուեցաւ որ թշնամին կորսնցուց 18 սպայ և 345 զինուոր սպանուած և վիրաւոր, և 80 զերի տուաւ: Այնուհետեւ Պոլիվար թողուց բանակը որպէս զի օգնական զինուորներ բերէր Լիմայէ, և անոր բացակայութեան միջոցին անոր հրամանատարութեան պաշտօնով երկրորդը, Զօր. Սիւբր, կռուեցաւ և Այաքուչոյի այս պատերազմին մեծ ճակատամարտը չանցաւ: Փայլուն կռիւէ մը ետքը որուն մէջ Սիւբրի այլասեռ զօրքը — Իոլանտական Լէգէոնը, Անգղիական Լէգէոնը, Լանէրօնները և միւսները — հաւասարապէս նշանաւոր հանդիսացան, Սպանիական բանակը բոլորովին խորտակուեցաւ և ցրուեցաւ: Անկարգութիւնը այնպէս կատարեալ եղաւ, արդարեւ, որ այլեւս երբեք նորէն չմիացաւ բանակը, և աղաչտին վրայ մղոններով տեղ ցանցնուեցան անոր հու-

սարներուն արծաթ սաղաւարտները և Ահա արգիւնքը համառօտիւ. Պարտեալ բանակը ունեցաւ 1,400 մեռեալ, 700 վիրաւոր, և 3,750 զերեալ, որոնցմէ նուազ քան 550ը սպայ էին: Այաքուչոյի ճակատամարտը տեղի ունեցաւ 1834 Դեկտ. 3ին:

Զարմանալի չէ որ Սիմոն Պոլիվարի յիշատակը կը մշանջնաւորի կոթողի մը կամ անուշ ջուրի աղբիւրի միջոցաւ Վէնէցուէլայի և Հարաւային Ամերիկայի ուրիշ երկիրներու շատին իւրաքանչիւր աւանի և քաղաքի մէկ փողոցին կամ հրապարակին մէջ, «Հարաւային Ամերիկայի Ուաշինկթընը» իր կնդանութեանը տեսաւ ստեղծումը «Պոլիվար»-ի անկախ նահանգին, որ անոր ի պատիւ անուանակոչուեցաւ: Պոլիվար ապրեցաւ մինչև 1830 Դեկտեմբեր միայն, իր այն զարհուրելի ճիւղերէն ետեւ, որոնք մաշեցուցած էին նոյն իսկ անոր ֆիզիքական չքեղ կազմութիւնը և զանիկա ծեր վարդ մը ըրած էին անոր 47 տարեկան հասակին մէջ: Պոլիվար մեծ էր զանազան նկատումներով, և հաւասարապէս զերագոյն կը հանդիսանար խորհրդարանին մէջ, ռազմադաշտին վրայ և սկստական գործերու վարչութեան մէջ: Իբրեւ առաջնորդ կուսակցական պայքարներու, բոլոր զինուորական հեղինակութիւնները զանիկա կը հռչակեն արձակագորաց դասակարգէն գրեթէ եղական տաղանդներու և նշանաւոր յատկութիւններու տէր գիւնուոր մը:

ԿՐՕՆՔԻ ԾԱԳՈՒՄԸ

Թինտալ, Ռուսօ և Լէսինկ առաջնորդները եղած են ԺՂ դարու Եւրոպական այն սկեպտիկ մտաւորականներուն, որոնք կրօնքի ծագումը, Բրիտանիական կրօնքինը մասնաւորապէս, վերագրել աշխատած են կրօնաւորներու մէկ վարպետ հնարքին, սա տարբերութեամբ միայն որ, մինչ ու մանք այդ հնարքին մէջ ոչ ինչ գտած են օգտակար, ուրիշներ սակայն զայն ազգերու բարեւաւուն մին համար պէտք մը նկատած են:

Կրօնքի ծագումին նկատմամբ այսպիսի տարօրինակ գաղափարներ հրապարակ նետուեցան վերջերս մեր մէջ ալ: Կարգ մը ծանծաղամիտներ գիտնականի հովեր առած՝ իբր նորոյթ մը սկսան գրել ու խօսիլ կրօնքի մասին, իբր թէ ան եղած ըլլար կարգ մը շահամոլ կրօնաւորներու հնարամտութեան արդիւնքը, մէկ շինծու գործը, և իբր թէ Ժողովուրդներ իրենց տգիտութեանը մէջ խաբուելով կրօնաւորներու այդ յերիւրանքէն, իրենք զիրենք ծախած ըլլան գերիները ըլլալու կրօնական լուծին:

Կրօնքի ու անոր ծագումին նկատմամբ այսպիսի անհեթեթ տեսութիւններ ունեցողներ անտարակոյս կրօնքի պատմութեան անտեղեակներ և անոր հոգեբանութեան չթափանցողներ ըլլալու են: Անոնց մասին ասկէ տարբեր չէ կարելի խորհիլ:

Բարեբաղդաբար ԺՂ դարու, ինչպէս նաեւ ԺԹ և Ի դարերու պատկանող լրջախոհ մտաւորականներու մէկ մեծ բազմութիւն մը կրօնքի ծագումին նկատմամբ այդ սկեպտիկներու տեսութեան հակառակը կը պնդէ, որու մենք եւս կը ծայնակցինք մեր բոլոր ուժովը: Այսինքն թէ կրօնքի ծագումը կարգ մը կրօնաւորներու հնարամտութեան մէջ չէ որ փնտելու է, այլ անկէ բոլորովին տարբեր աղբիւրի մը մէջ, մարդուն յատուկ ընդածին գաղափարներու շարքին մէջ:

Կրօնքը ոչ թէ հնարք մը, այլ մարդուն հետ ծնած գաղափարի մը ծնունդն է: Ու անիկա տեսնելը դժուար բան մը չէ: Ասոր համար պէտք չի կայ կրօնքներու պատմութիւնը, իր մանրամասնութիւններուն մէջ, պրպտելու, ոչ ալ անոնց բարեչըրջումի բոլոր պայմանները մի առ մի հասկնալու աշխատելու: Կրօնքի պատմութեան վրայ նետուած հարեւանցի ակնարկ մը իսկ, նայելով անոր վրայ իր ընդհանուր գիծերուն մէջ, կը բաւէ համոզուելու թէ արդարեւ կրօնքի ծագումը հնարքի մը մէջ չէ, այլ ընդածին գաղափարի մը մէջ, ուրկէ բնական օրէնքներու տակ բարեչըրջուելով իր ներկայ վիճակին հասած է: Ու հետեւաբար ոչ թէ կրօնքը կրօնաւորէն, ինչպէս կը պնդեն կրօնքի հակառակորդները, այլ կրօնաւորը կրօնքէն ծագում առած է:

Կրօնքներու նախնական շրջաններուն մէջ, ինչպէս կը ցուցադրեն Բաբելական, Եգիպտական և Հնդկական հին կրօնքները, ինչպէս նաեւ Սաքսոն և Սքանտինաւեան հին ազգերու նախնական կրօնքները, չենք հանդիպիր ոչ մէկ կրօնաւորի: Անշատ կրօնաւոր դասակարգ մը գոյութիւն ունեցած չէ այդ առնին: Կրօնք կայ բայց ոչ կրօնաւոր: Երբ տակաւին ազգեր գոյութեան եկած չէին, երբ ընտանիքներ իրենց անշատ ու անկախ գոյութիւնով հիմը դնելու վրայ էին ապագայ ցեղերու և ազգերու, այն ատեն հայրն էր իր ընտանիքի զաւակներուն ամէն ինչը, թագաւորը ու կրօնաւորը, եթէ այդպէս կոչել ներելի է. ու տունն էր, իր պարզութեանը մէջ, պաշտամունքի սրբավայրը: Յոր այդ նախնական կեանքի մէկ կենդանի պատկերն է, ներկայացնելով մեզի Արաբական հին կեանքի մէկ նմոյշը:

կրօնաւորներ այն ատեն երեւիլ սկսան, երբ դարերու շրջանին մէջ պարագաներու փոփոխմամբ անո՞յց գոյութիւնը անհրաժեշտ դարձաւ: Այսինքն երբ կեանքի նոր պայմաններու տակ ընտանիքներ ստիպուեցան իրենց անջատ ու անկախ գոյութիւնը զոհել ցեղի կամ ազգի գոյութեան. երբ համախումբ կեանք մը, քաղքենի կամ գիւղական, ծայր տալ սկսաւ, որով գործերու գոնէ մասնակի բաժանում մը անհրաժեշտ դարձաւ, ահա այն առան, կրօնաւոր դասակարգի մը պէտք տեսնուեցաւ: Բայց մինչեւ այդ ատեն արդեօք ո՞րքան երկար դարեր կրօնքը անհատական ու ընտանեկան կեանքի մէջ ապրեցաւ անջատ կրօնաւորէն:

Եւ ուստի բոլորովին սխալ է կրօնքի ծագումը կրօնաւորներու հնարքին վերադրելու տեսութիւնը: Կրօնքը մարդուն հետ կը ծնի ու անոր հետ կ'աճի, կը զարդանայ:

Ուրեմն որքան անտեղի է տղայարար պայքարիլ կրօնքի դէմ, մարդուն կեանքէն անբաժան եղող այս մեծ ուժին դէմ: Կրօնքը բարեկարգել, անոր զարգացումին սատարել հասկնալի է: Բայց անոր դէմ կռուիլ, պայքարիլ զայն մէջտեղէն վերցունելու համար՝ բոլորովին անհասկնալի է. տղայութիւններու տղայութիւնն է այդ:

Ռոտտսթո

Ս. Պ. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆ

ՀՐԵՇՏԱԿԱՅԻՆ ԵՐԳԱՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Հրեշտակային Երեւոյն-Երեւոյն կը կոչուի «Փառքի բարձունս» երգը, իր առաջին բառերէն՝ զորս հրեշտակներ գործածեցին Յիսուսի Ծնունդին գիշերը: Այդ փառաւոր երգը այս անգամ թարգմանաբար կը ներկայացնեմ «Աւետարեք» ընթերցողներուն:

«Երկինքի բարձրութեան մէջ Աստուծոյ փառք, երկրի վրայ խաղաղութիւն, մարդոց մէջ հաճութիւն: Եւ երկինքի բարձրութեան մէջ քեզի օրհնութիւն, ով մեր Տէր Աստուածը, Դուն որ օրհնեալ ես. կ'օրհնենք զքեզ, կը գովենք զքեզ, կը խոստովանենք զքեզ Տէր, և կ'երկրպագենք քեզ, կը փառաւորենք զքեզ, գոհութիւն կը մատուցանենք քեզ, ով Տէր, քու մեծ փառքիդ համար: Ով Տէր թագաւոր, երկնային Սուրբ, Աստուած և ամենակալ Հայր: Ով Տէր, Հօրը միածին և սուրբ Որդին Յիսուս Քրիստոս: Ով Տէր Աստուած, Աստուծոյ Գառը, և Հօրը Որդին՝ որ առիւր մեր քնութիւնը կոյսէն, ողորմեցար և վերցուցիր աշխարհի մեղքերը: Եւ արդ ընդունէ մեր աղաչանքները, ով սուրբ Աստուած, որ կը նստիս Հօր աջ կողմը, ու զորմէ մեզի, Վաան զի Դուն միայն ես սուրբ, Դուն միայն՝ բարձրեալ, Դուն միայն՝ մեր Տէր Յի-

սուս Քրիստոսը: Դուն միայն՝ ով Տէր, Սբ. Հոգիդ հետ Հօր Աստուծոյ փառքին մէջ ես. ամէն»:

«Եւ յամենայն ժամ»էն վերջի մասը՝ զոր Հայ Եկեղեցին կը գործածէ, չունի Հոռոմէական եկեղեցին. և արդէն այս վերջին մասը սաղմոսներու կարգ մը համարներէն կազմուած յաւելում մ'է:

Այս երգը ոմանք կ'ընծայեն Բ. դարուն կէսին ատենները ապրող Հռոմի եպիսկոպոսներէն Թիւրսիորայի: Եւ սակայն աւելի հաւանօրէն այս երգը Յունական ծագում ունի, որ իր պարզ և նախնական ձևով գոյութիւն ունէր արդէն Դ. դարուն մէջ, Հռոմէական եկեղեցիին մէջ կ'երեւի թէ իւլարիոսէ, 350էն, առաջ կար, Ե. դարուն մէջ կարգ մը յաւելումներ եղան, և Զ. դարէն սկսած է պաշտօնական գործածութիւնը Հռոմէական պատարագամատոյցներու մէջ: Սոյն երգին մէջ կ'երեւին երեք զխաւոր տարրեր, երգ, հանգանակ և աղօթք: Երրորդութեան ուղղուած այս երգը կազմուած է երեք մասերէ: Առաջին մասը ուղղուած է Հօր Աստուծոյ, և կը պարունակէ փառաբանութիւն, Աստուծոյ սրբութիւնը, Աստուածութիւնը և ամենակալ Հայրութիւնը: Երկրորդ մասը հանգանակ է Քրիստոսի ուղղուած, որուն համեմատ Քրիստոս Հօրը միածին Որդին է և Աստուծոյ Գառը, և միեւնոյն ատեն իբր մարդ հագած է մեր մարդկային բնութիւնը՝ ջնջելու համար աշխարհի մեղքերը, և այս մասը կը վերջանայ աղօթքով: Երրորդ մասը Քրիստոսի ուղղուած փառաբանութիւն մ'է, որուն մէջ յիշուած է նաեւ Սբ. Հոգին:

Մեր երգարանին մէջ ընդունած ենք սոյն երգը իր զբաւրար ձևով, սակայն այնպիսի տափակ կցուրդ մը յատկացուած է անոր որ չեմ կարծեր թէ տեղ մը կը գործածուի իր այդ եղանակով: Սոյն երգին Հայկական եղանակը աւելի ազդու և յուզիչ է, և կարծես երկնաբնակ հրեշտակներու քաղցրանուագ մեղեդիներուն մէկ նմոյշը, և մարդ եթէ ունկնդիր ըլլայ սոյն երգին Հայկական գողարիկ եղանակով երգասացութեան՝ հրեշտակային գեղեցիկ երգի մը ուկնդրած ըլլալու տպաւորութիւնը կը ստանայ: Կ'արժէ, ուրեմն, որ սոյն երգը մեր երգարանին յաջորդ տպագրութեան մէջ երեւի Հայկական և քառաձայն եղանակով:

Յուսանք և սպասենք . . .

Կարին

Կ. ՅՈՎՀԱՆ Թ. ՍԻՆԱՆԱՆ

Մեղաւոր, կը խորհիս թէ քու մեղքերուդ և տկարութիւններուդ պատճառաւ հողիդ չեմ կրնար փրկել. բայց տես, իմ Որդիս իմ կողմս է, ես Անոր վրայ կը նայիմ, ոչ թէ քու վրագ, և քու հետդ այնպէս պիտի վարուիմ որքան Անոր հաւնիմ:

Ապրոտ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ — Գ ՆՍՏԱՇՐՋԱՆ

28. Նիսի (Ապրիլ 18). Պատժական օրենքի բարեփոխեալ յօդուածներէն 199րդը, 201րդը, 202րդը նկատմամբ շնութեան, ընտանեկան անբարոյակա՜նութեան և հանրային անբարոյութեան ընդունուեցան, երկրորդը և երրորդը երկար վիճաբանութենէ ետեւ, Իսկ 206րդը նկատմամբ առեւանգութեան՝ յանձնաժողովի վերադարձուեցաւ բարեփոխման համար:

29. Նիսի (Ապրիլ 19). Առողջապահական վարչութեան ելեւմտացոյցը (ելք 11,085,000 և մուտք 13,896,576 դահ.) քուէարկուեցաւ: Կարգը եկաւ Արտաքին գործերու նախարարութեան ելեւմտացոյցին: Քննիչ յանձնաժողովին տեղեկաբերը ընդհանուր տեղեկութիւններ տուաւ: Ապա նախարարը յայտարարեց թէ դահլճին արտաքին քաղաքականութիւնը կանոնաւոր ծրագրի մը կը հետեւի: Թուրքիոյ ջանքն եղաւ լաւ յարաբերութիւններ մշակել բոլոր մեծ տէրութիւններուն հետ: Բարեբախտաբար անոնք ալ նոյն ջանքը ցոյց տուին: Դրացի պետութիւններու հանդէպ նոյն ընթացքին կը հետեւինք և բնականաբար կը փափաքինք որ համանման ընթացք տեսնենք անոնց կողմէ: Կրեաքի նկատմամբ փոխուած չէ մեր քաղաքականութիւնը, որ է կղզիին վրայ Սուլթանին վեհապետական իրաւունքներուն պահպանումը և կղզիին Թուրքիոյ հետ կապակցութեան շարունակումը: Այս դեռ ի գլուխ հանուած չէ ամբողջովին, բայց պիտի հանուի քիչ ժամանակէն: Երկրորդ արտաքին խնդիրն է մեր յարաբերութիւնը Պարսկաստանի հետ: Ինչպէս արդէն ըսուած է ուրիշ անգամ, անկեղծօրէն ուրախ ենք Սահմանադրութեան Պարսկաստանի մէջ ալ հաստատուելուն համար և, որպէս զի մեր զրացիական յարաբերութիւնները չխանգարուին, առաջարկած ենք սահմանազլխի վէճերը հարթելու համար խառն յանձնաժողով մը կազմել և դեռ չենք գիտեր թէ ինչ ընդունելութիւն գտաւ այս առաջարկը: Պատրի պէյ (Տէպրէ) պատասխանելով ըսաւ թէ կը յարգէ նախարարին անձը, բայց ոչ այնչափ նախարարութիւնը, որու մէջ ալ, ինչպէս Օսմ. վարչական ուրիշ ճիւղերու մէջ, պատասխանատուութիւնը իր չգոյութեամբ կը փայլի: Ապա անցնելով անոր վարչային կացութեան կամ պաշտօնէութեան՝ ըսաւ թէ Օսմ. հիւպատոսները և դեսպանները երբեք իրապէս չեն ներ-

կայացներ զԹուրքիա: Առաջինները միայն անցագիր տալ գիտեն, այն ալ քանի մը դահ.ի համար: Իրենց կոչման և դերին վրայ տեղեկութիւն չունին: Կա՛մ այդ մասին հրահանգ չեն ստանար, կա՛մ եթէ կ'ստանան չեն հասկնար և կա՛մ գիտցող չկայ թէ ինչ հրահանգ պէտք է տալ: Նոյն է իրողութիւնը նաեւ Օսմ. դեսպաններու նկատմամբ: Վիճակագրութիւն մը, գրքոյկ մը, և ոեւէ պաշտօնագիր չկայ, որմէ տեսնուի թէ ինչ կ'ընեն, ինչ չեն ըներ: Տէրութիւններու հետ բանակցութիւններ կ'ըլլան: Ո՛րչափ կը յաջողին ասոնք, բան մը չենք գիտեր ստոյգ: Անշուշտ բաներ կան որ գաղտնի պիտի պահուին, բայց ուրիշ բաներ կան զորոնք անհրաժեշտ է գիտնալ: Անցնելով նախարարութեան դիրքին զոր ունի օտար տէրութիւններու Թուրքիաբնակ դեսպաններուն և հիւպատոսներուն հանդէպ՝ հոն ալ թերութիւն գտաւ և իբրեւ օրինակ յիշեց Իզմիրի կուսակալին պաշտօնանկութիւնը և Յոյն հիւպատոսին աստիճանի բարձրացմամբ հոն հաստատումը, Մանասթըրի դրօշակի խնդիրը, Պաղեստինի մէջ Ռուս դպրոցներուն Ռուսիոյ Արտաքին գործերու նախարարութեան փոխանցումը և Գերման հիւպատոսներու պաշտպանութեան տակ Սիօնականներու զօրացումը: Փափաք յայտնեց որ օտար տէրութիւններ կարող ու խելացի դեսպաններ զրկեն Պոլիս, վասնզի անոնց համանմանութիւնը աւելի կարեւոր է քան Օսմ. դահլճի անդամներուն համանմանութիւնը: Հակառակ պարագային՝ վնասուող մենք կ'ըլլանք: Ապա խօսելով Պալքանեան երկիրներու հետ յարաբերութիւններու վրայ՝ գովեց Ռուսներոյ բարեկամութիւնը, Սերպիայէ ահնկալեց նոյն բարեկամութիւնը՝ պնդելով որ Ադրիականի երկաթուղին վերջնայ ի Շէնքին կամ Տիւրքացո և ոչ Անթիվարի: Մոնթենեկրօի նկատմամբ անվստահութիւն յայտնեց՝ ըսելով թէ աչք տնկած է Ալպանիոյ քանի մը մասերուն և մատ ունի Մալիսորներու շարժման մէջ հակառակ իր պաշտօնական յայտարարութիւններուն: Գովեց Պուլկարներին իբրեւ Պալքաններու ամէնէն կարող ու կարեւոր ժողովուրդը և ջատագովեց անոնց հետ համաձայնութիւն մը փոխանակ զանոնք զրգուելու: Ի վերջոյ դահլճը քննադատեց Երեւակ Զինակցութեան աւելի հակեալ ըլլալուն համար քան Անգղիոյ, Ֆրանսայի և Ռուսիոյ: Կէսօրէ ետքը երկարօրէն խօսուեցաւ Արիփեան Տրիպոլիսի ներքին մասերուն, Ֆիզանի Ֆրանսական ստացուածներուն և Կրեաքի Թուրքերուն վրայ և բացատրութիւններ պահանջուեցան: Պոչօ էՖ. քննադատեց նախա-

բարձր նախ մեծ տէրութիւններու և յետոյ դրացի պետութիւններու վրայ խօսելուն համար, Ըստ թէ Իսլամներէ աւելի Օսմ. Յոյները կը բաղձան որ Կրետէի խնդիրը շուտ կարգադրուի և պահա-րակեց դահլիճին անխմանալի ընթացքը, Վարչապետն ընդմիջելով պատասխանեց թէ դահլիճին ընթացքը որոշ և իմանալի է, բայց եթէ կ'ուզուի որ խն-դիրը ի նպաստ մեր լուծուի, համբերել պէտք է: Ապա բացատրութիւն պահանջուեցաւ գողցուած պաշտօնագրերու և Փոցտամի Ռուսեւզերման հա-մաձայնութեան նկատմամբ, Վիճաքանութեան շա-րունակութիւնը չորեքշաբթիի յետաձգուեցաւ Զատիկական տօնի պատճառով:

27. Նիսի (Ապրիլ 20). Պանտրոլի դրութեան նպաստաւոր որոշման համար շնորհակալութեան հեռագիր մը ծանուցուեցաւ Տրապիզոնէ հասած: Կրթական նախարարութեան ելեւմտացոյցը և տե-ղեկագիրը նախաքննութեան յղուեցան: Հալէպի կուսակալին դէմ զանգատագիր մը ընդունուեցաւ և որոշուեցաւ բացատրութիւն պահանջել Ներ-քին գործերու նախարարէն: Ապա ձեռնարկուեցաւ պատժական օրէնքի բարեփոխեալ յօդուածներու քննութեան՝ 213րդէն սկսելով, և զինովութեան դէմ Զօհրապ էֆ.ի կողմէ նախապէս առաջար-կուած օրինագիծ մը կցուեցաւ 265րդ յօդուածին: Հանրային բարոյականի, առողջութեան և ապա-հովութեան պահպանման յատուկ յաւելուածական տրամադրութիւն մը նախաքննութեան յղուեցաւ 116րդին կցելու համար: Ապա ծանուցուեցաւ թէ շաբաթ և երկուշաբթի ընդհանուր ժողով պիտի չգումարի Զատիկի տօնին պատճառով:

—

Մայրաքաղաք. Շաբաթ Օսմ. Քոմիթէի խորհրդա-րանական կուսակցութիւնը պատմական նիստ մը ունեցաւ և իր ծրագրին մէջ քանի մը բարեփո-խումներ և յաւելումներ ընդունելով իր անդամ-ներէն 103ին առաջարկութեամբ՝ վերջ տուաւ այլ-ընդալոյց ենթադրութիւններու, որոնց համաձայն իբր թէ պառակտումի ծանր վտանգի մը մէջ կը գտնուէր: Նիստը բոլորովին դռնփակ եղաւ և տե-ւեց մինչեւ երեկոյեան ժամը 6: Կիրակի պաշտօ-նապէս յայտարարուեցաւ թէ կատարեալ համա-ձայնութիւն կը տիրէ կուսակցութեան մէջ և միա-ձայնութեամբ ընդունուած են հետեւեալ յօդուած-ները, որոնք գործադրուելէ առաջ Քոմիթէի հա-մաժողովին պիտի զրկուին վաւերացման համար. 1. Երեսփոխանները մենաշնորհ և ուրիշ շահեր պիտի չիտապնդեն: 2. Պետական պաշտօն պիտի չընդունին: 3. Նախարարական պաշտօն այն ժա-

մանակ միայն պիտի ընդունին, երբ գաղտնի քուէ-ով կուսակցութեան անդամներուն 2/3ին հաւա-նութիւնն ստանան: Ըստ այսմ պիտի բարեփոխուի ներքին կանոնագիրը: 4. Օրինական տրամադրու-թիւնները կատարելապէս պիտի յարգուին: Նա-խարարական պատասխանատուութեան հոգ պիտի տարուի: 5. Ըստ առաջնոյն ցեղերու միացման, վաճառականութեան, երկրագործութեան, ճարտար-արուեստի և հանր. կրթութեան համար ջան ի գործ պիտի դրուի երկրին պէտքերուն համեմատ: 6. Կրօնական ու ազգային բարոյական և բարքեր պահպանելով հանդերձ արեւմտեան քաղաքակր-թութիւն ու յառաջդիմութիւն պիտի մոծանեն երկրին մէջ: 7. Օսմ. պատմական աւանդութիւն-ները պիտի շարունակեն ու պահպանեն սահմա-նադրական օրէնքի չըջանակին մէջ: 8. Պաշտօնեա-ններու անուանման ու արձակման կանոնադրու-թիւն մը պիտի տան: 9. Խալիֆայութեան և Գա-հուն նուիրական իրաւունքներուն նկատմամբ պի-տի առաջարկուի Սահմանադրութեան քանի մը յօդուածները փոխել երբեակ զօրութիւններուն հիմնական հաւասարակշռութիւնը ամրապնդելու կերպով: 10. Մասնաւոր գաղտնի նպատակներով կազմուած ընկերակցութիւններու շարժումներուն և փափաքներուն պիտի հակառակին: Իսկ ամե-նակարեւոր սա առաջարկը թէ կուսակցութեան 2/3ին որոշման հպատակիլ պարտաւոր չըլլայ միւս 1/3ը, ոչ ծրագրին՝ ոչ ալ ներքին կանոնագրին մէջ գտնուելով, ուրիշ նստի մը յետաձգուեցաւ մաս-նաւոր խորհրդածութեան առարկայ ըլլալու հա-մար: Օսմ. Քոմիթէի պատասխանատու պատուի-րակ և ընդհ. քարտուղար Հաճի Ատիլ պէյ որ ու-րիշ պատուիրակի մը հետ շաբաթ մայրաքաղաքս հասաւ և ներկայ եղաւ վերոյիշեալ պատմական նստին՝ զեկոյցով մը հերքեց սա տարաձայնութիւն-ները թէ Գոսովայի և Մանասթըրի Օսմ. Քոմիթէի կեդրոնները այլեւս յարաբերութիւն չունին բուն կեդրոնին հետ, թէ Կեդր. Քոմիթէի անդամները ան-համաձայն են իրենց միջեւ, եւն. և հաստատեց կուսակցութեան վերոյիշեալ յայտարարութիւնը: Ի վերջոյ մամուլի զիւանը հրատարակեց պատե-րազմական ատեանի Ապրիլ 24 թուակիր մէկ զե-կոյցը, որով թերթերը կը հրաւիրուին վրդովիչ ու խռովիչ հրատարակութիւններէ զգուշանալ: Խոր-հրդարանական կուսակցութիւնը երկուշաբթի չկրցաւ գումարիլ, երեքշաբթի կարճ նիստ մը ու-նեցաւ և զիւանի ընտրութենէ առաջ զբաղեցաւ ներքին կանոնագրի բարեփոխման հարցով ու ո-րոշեց խորհրդակցութիւնը կիրակի շարունակել:

— Երկուշաբթի տօնուեցաւ Ազատութեան բանակին ի Կ. պոլիս մտնելուն երկրորդ տարեդարձը։ Բ զօրաբանակի սպաներէն և խորհրդի նահանգին քաղաքային պաշտօնէութենէն և ժողովրդին այլևայլ դասակարգերէն իբր 130 պատուիրակներ նոյն առաւօտ Սիրքէճի ժամանեցին մասնաւոր կառախմբով, և կառքերով առաջնորդուեցան ուղղակի Ազատութեան Իլուրը, ուր աղօթքներ և ճառախօսութիւններ եղան նահատակներուն շիրմին մօտ։ Յետոյ դացին Յունաց զերեզմանատունը և պսակ դրին Ափաթարի էֆ.ի գերեզմանին վրայ։ Ապա նախարարներու և պալատական պաշտօնատարներու ներկայութեամբ զօրահանգէս կատարուեցաւ Երեկոյին Կայս. պալատան մէջ երկրորդ հացկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ նախարարներէ և զեսպաններէ ումանց։ — Երեքշաբթի նախարարներու խորհուրդը որոշեց Կայս. պալատ հաղորդել Ատանայի դէպքերուն պատճառով դատապարտուածներէ ումանց անուանները, որպէս զի ներման արժանանան Կայս. գահակալութեան տարեդարձին առիթով։ — Նոր գնուած երկու փոխադրանաւերը, Միհրաբ ֆաշա և Րէշի ֆաշա, մայրաքաղաքս հասան։ Պատերազմական նախարարը անձամբ Օսմ. նաւատորմի հանգանակիչ մարմինն պաշտօնատեղին գնաց և շնորհակալութիւն յայտնեց ասոնց համար։ — Չորեքշաբթի Արտաքին գործերու նախարարութեան ելեւմտացոյցը ամբողջովին քուէարկուեցաւ։ — Հինգշաբթի Կայս. պալատան մէջ շնորհաւորական ընդունելութիւն մը եղաւ Կայս. գահակալութեան տարեդարձին առիթով, զիչերն ալ լուսավառութիւն և ջահագնացութիւն։ — Մայրաքաղաքիս կալուածական տուրքերը լրացող տարուան մէջ արտադրած են 29,526,645 դահ., մինչդեռ նախորդ տարի արտադրած էին 25,783,482։ — Հոգէյտայի խնդրին համար պատրաստուած տեղեկագիրը ձեռնհաս իշխանութեան ներկայացուեցաւ Իտալական և Օսմ. պատուիրակներէն։ — Ընդհ. ապահովութեան տնօրէն Ղալիպ պէյ որ հրաժարած էր՝ ետ առաւ իր հրաժարականը։ — Պետական Խորհուրդը նպատաւոր կարծիք յայտնեց 250,000 ռսկիով շոգենաւային ընկ. մը կազմելու ձեռնարկին նկատմամբ, որու համար հրաման խնդրած են Էյուպ Սապրի և Ֆուատ պէյերը։ — Աւստրիական պատուիրակութիւնը չաբաթ մեկնեցաւ։ Նոյն օր ժամանեցին Պուլկաքիոյ գահաժառանգ իշխանը ծպտեալ և Գերմանիոյ զեսպանը, որ արձակուրդով բացակայ էր։

Նահանգներ. Թուրքիայի թիւերը և մտնելու երեւան սահմանադիրն վրայ պատահած քանի մը նոր ընդհարումներ ծանուցուեցան։ Ահաւասիկ կարեւորներէն ումանք. Շաբաթ Գասթրաթի մօտերը թշնամիին մէկ բռնու յարձակումը ետ մղուեցաւ առանց կորուստի։ Իլիէքի մօտերը Օսմ. զինուորները սահմանադիրն անցնողներու և անտառի մէջ դարանակալ սպասողներու միջեւ մնացին, բայց 2 ժամէն յաջողեցան ցրուել ամէնն ալ։ Պաշտօնապէս կը հերքուի Մոնթիթօր Օչիանլուի երեքշաբթի օրուան սալուրը թէ Հուլիի մօտ արիւնսայից կռուի մը մէջ, որ մէկ օր տեւած է, Օսմ. քանի մը զինուորներ զերի բռնուած են, և թէ Շքոտրայի մօտերը թեթեւազէն հեծեալներու ջոկատ մը ծուղակի մէջ ինկած է և սպաները հրացանի բռնուած են։ Ավլոնիայէ ալ հեռագրով կը հերքուի Նայե Ֆրայե Փրէտի սալուրը թէ ժողովուրդը զէնքի զիմած է։ — Եմէնի արչաւախմբին հրամանատարը կը հեռագրէ թէ Սաիա փաշա յաջողած է ազատել զՀաճճէ։ Էպհայի շուրջ (Ասիր) կատարուած ընդհարման մը մէջ Սէիտ Իտրիսի հաւատարիմ ցեղերը պարտութիւն կրած են։ Էօմրանի վրայ քաղող Օսմ. զօրքերն ալ առանց միջադէպի Էօմրան մտած են և Կէօքպանի ընակչութիւնը հնազանդութիւն յայտնած է։ — Ատանայի Պաղտա ու Թոսի գիւղերուն մէջ խելապատտապի (մէնէնժիթ) քանի մը դէպքեր պատահեցան։ — Կրետէի մէջ Իսլամ մը մեռցուած է և մեծ յուզում կայ։ — Տրապիզոնի կուսակալը երկու վաշտ զօրքով Րիզէ զրկուեցաւ քննութեան մը համար։ — Մալաթիայէ կը հեռագրուի թէ Պէհէնիի Գըղըլ գաւառակի կառավարիչ Ֆէհմի, որ Հայ աղջիկ մը առեւանգած և բռնաբարած էր, պաշտօնանկ եղաւ և դատի պիտի ենթարկուի։ — Չարայի (Սըվազ) Քէվանլը ազարակին մէջ Հայ երկու եղբայրներ արտի վերաբերեալ վէճի մը միջոցին չարաչար սպաննուած են երեք Թուրքերէ։ — Գավալայի, Տրամայի և Փրավէշթայի բանթոդները վերսկսան աշխատիլ։

Աւեր. Ժող. Քրիստոնեայ ուսանողներու համախարհական միութեան Զրք համաժողովին մասնակցելու համար ժամանող պատուիրակներու թիւը 23ի հասաւ։ Համաժողովին պաշտօնական նիստերը երկուշաբթի առաւօտ սկսան Բոպէրթ Գոլէճի մէջ և տեւեցին մինչեւ ուրբաթ։ Իսկ հրապարային ժողովները եղան Բերայի կողմը Հոլանտական մատրան, Իւնիոն Ֆրանսէզի և Սիլլոդոսի մէջ, Պոլսոյ կողմը Ամերիկեան և Անգղիական միջններուն և Գումգափուի Հայոց դպրոցին մէջ։ Կիրա-

կի բոլոր Աւետ. եկեղեցիները բարեբախտութիւնն ունեցան խրախուսիչ ուղերձներ լսելու նշանաւոր պատուիրակներէ: — Վսեմ. Աղգապետ էֆ. Ի. ապաքինումը լաւ բնթացքի մէջ է: Նախորդ Պատրիարք Եղիշէ Դուրեան Սրբազան այցելութիւն տուաւ Ն. Վսեմութեան: — Երեքշաբթի Մր. Փիթ վերադարձաւ Սէլանիկէ: — Կարնոյ հովիւ Վեր. Կ. Յովհան Թ. Սինանեան հրաժարած է՝ Յունիսի վերջը մեկնելու պայմանով: Ուստի պատրաստ է այժմէն հրաւէր ընդունել ուրիշ եկեղեցիէ: Կը քարոզէ Հայերէն և Թուրքերէն: — Պանտրմայէ կը դրուի մեզի. Գանի մը Մէճմայի փոխարէն Պանտրմայի եկեղեցիին շինութեան ի նպաստ Փրոֆ. Ա. Հայկազեան 100 դահ., Փրոֆ. Մ. Անանիկեան 2 տոլար, Տիար Լեւոն Տինկիլեան 50 դահ. և Օր. Եղսա Նիկողոսեան 40 դահ. զրկած են: Արք. Մ. Թրոսեան — Յաւով կ'իմանանք թէ Ֆրէզնօի մէջ Արքահամ էֆ. Սեքլէմեան դժբախտութիւնն ունեցած է Մարտ 29ին կորսնցնելու իր յոյժ խոստմնալից զաւակը, Արտաշէս, 19 տարեկան:

Հայ Ժող. Զատիկի առաւօտուն Տեղապահ Հայրը Մայր Եկեղեցիի մէջ պատարագեց ու քարոզեց: Կէսօրէն ետքը ընդունեցաւ դեսպանատուններու թարգմաններուն, Օսմ. Երեսփ. Ժողովի Նախագահին, Ծերակուտական Զարեհ Տիլպէր էֆ. Ի. և Օսմ. քանի մը Հայ երեսփոխաններու շնորհաւորական այցելութիւնները, նաեւ շնորհաւորական այցաքարտեր Մովսիս և Դատական նախարարներէն, կրօնից տեսուչ Պէհա պէյէ, Հրէից Բարունապետէն, Լեւ. և հռոմէացի Էջմիածնի և Երուսաղէմի տեղապահներէն և Կիլիկիոյ Կաթողիկոսէն և ուրիշներէ: Երկրորդ օրը Պատրիարքարանի մէջ պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ ըստ սովորութեան, և Տեղապահ Սրբազանը շնորհաւորական ուղերձին պատասխանելու առիթով ըսաւ թէ իր պաշտօնին դժուարին մասը յարաբերական գործերը կը կազմեն: Գոհ է հաստատուած համեմախաթիւնէն և սուղ ժամանակի մէջ ձեռք բերուած արդիւնքներէն, բայց Ազգ. Ժողովի գումարման կը վերապահէ մանրամասն համարատուութիւնը: Յետոյ ծանրացաւ անհամեմատելի չարիքներուն և միաբանական աշխատութեան անհրաժեշտութեան վրայ: Նոյն օր ընդունեցաւ Պուլկարներու Էկզարքին շնորհաւորական այցելութիւնը և երեքշաբթի ըստ սովորութեան Ֆէնէր գնաց շնորհաւորել Յունաց Պատրիարքը և յետոյ փոխադարձ այցելութիւն տուաւ Պուլկարներու Էկզարքին: — Աւետիք Ղուկասեանի կտակին դէմ

բացուած դատին համար Պատրիարքարանի փոխանորդագիրը ղրկուեցաւ: Միւս կողմէ կտակատար Մնացական Խնունց կը գրէ թէ ամէն միջոց պիտի գործածէ կտակը պաշտպանելու համար: — Ձեռնհաս իշխանութիւնը նոր չըջարեալականով մը դաւառի ելեւմտական պաշտօնեաներուն պատուիրեց տուրք չգանձել այն կալուածներէն որոնց հասոյթը կրթական յարկերու պահպանման յատկացուած է: — Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը կը գրէ թէ Գերման ճարտարապետներ կը վկայեն թէ Հասանպէյիի քանդուած եկեղեցին հազիւ կրնար շինուիլ 3,000 ոսկիով, քանի որ քարերը հեռու տեղէ բերուեցան և ժողովուրդը ձրիաբար աշխատեցաւ: Կը գրէ նաեւ թէ հին եկեղեցին կեդրոնէ հեռու էր, մինչդեռ նորը բնակչութեան ճիշտ կեդրոնն էր: Ամսոյս 9ին Ն. Շնորհափայլութիւնը եպիսկոպոս ձեռնադրած է երեք վարդապետներ: — Մեղքոնեան և Կամսարական եղբայրները 50ական Անգլ. ոսկի նուիրած են Միացեալ Ընկեան Աղեքսանդրիոյ մասնաճիւղին: Ուրիշներ եւս յանձն առած են ամսավճարներ հատուցանել, որոնց համագումարը 15ոսկի կը հասնի:

ԱՐՏԱՔԻՆ

Հեռագրաւորէր. Երեքշաբթի Աւստրիական նաւաբաժին մը Գորֆու ժամանեց և Մով. Գունսթի Գերման Կայսեր ներկայացաւ: Այս առիթով Գերման և Աւստրեան Կայսրերը գոհունակութեան և շնորհակալութեան հռոմէացի փոխանակեցին: Նոյն օր Շուէտի Թագաւորը և Թագուհին Հոռմ ժամանեցին և արժանավայել պատիւներով ընդունուեցան Իտալական արքունիքէն և ժողովրդէն: — Մանչուրիոյ մէջ Ռուսիոյ դէմ յուզումը կը սաստկանայ: Չին պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնէ: Ռուսիոյ Պատերազմական նախարարը Մայր. Արեւելք պիտի երթայ: — Մարտքեան լուրերը հակասական են: Ըստ ոմանց հանդարտութիւն կը տիրէ հոն, ըստ ոմանց ալ շատ փափուկ է կացութիւնը: Մէքիէզէ կը հռոմէացի թէ Մուլա Հաֆըզի եղբայրը սուլթան հռչակուած է: — Մ. Վէնիզէլոս Աթէնքի Իտալական դեսպանատունը գնաց և շնորհակալութիւն յայտնեց Յոյներու մահական յարաբերութիւններուն վերսկսման ի նպաստ ի գործ դրուած ջանքերուն համար: — Պուլկար ուսանողները խանդավառ ընդունելութիւն գտան Աթէնքի մէջ:

اوه دار هفته لى غزنه — درسعادنده بايل هاوسده — مدير مسئول — صمويل ق. هارويويان

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ	
Ցարեկ. Բժնեդին 40 ԴՃ.	
Ամերիկայի համ. 2 ՏՈՂ.	
Անգլիայի „ 8 շիկ	
Ուրբէ Եր. „ 10 ՇԲ.	
Ձեռքէ համար 40 ԳՐԱՐ	
Մանկական դիմերը չփառար	

ԱԻԵՏԱԲԵՐ

ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ

Խմբագիր Հ. Ս. Պարսեմ

Պայպը Հառու,
Կ. պոլիս, Թուրքիա

THE AVE DAPER

AN ARMENIAN WEEKLY

EDITOR H. S. BARNUM

American Bible House
Cons/ple, Turkey

TERMS

An. Subscrip. Ps. 40
U. S. A. \$ 2
England Shils. 3
Other countries Frs. 10

Single Copy 40 Paras

Advertising rates on
application

ՄԵԶԻ ՂՐԿՈՒԱԾ ԳԻՐՔԵՐ

ՆԻԿԻԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿ, ԵՕԹԸ Բարոզներ, վեր. Արեւ. Պ. Շահանշահ. Նիկիական Հանգանակի վրայ Բերայի Հայ Աւետարանականաց Ս. Երրորդութեան եկեղեցիին մէջ խօսուած շարք մը գեղեցիկ և իմաստալից քարոզներ՝ հատորի մը մէջ ամփոփուած: Մատթէոսեան մաքուր տպագրութիւն. էջ՝ 90, Գին՝ 5 դր. Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն, Կեդրոնատեղի Յ. Մատթէոսեան Գրատուն, Ֆինճանճըլար, Կ. Պոլիս:

ՍԱՍՄԱՆՑ ՏՈՒՆ (Maison «Sasoun») Պարսեմ, Անգիր պատմախօսներէ քաղելով վերածեց աշխարհաբարի Տիգրան Զինաշէ: Ազատ Մատենաշար թիւ 35, Հրատ. Զարդարեան Գրատուն. Տպ. Նշան Պապիկեան, Կ. պոլիս 1910. էջ՝ 144, Գին՝ 5 դր., Դիմել՝ Զարդարեան Գրատուն, Զաքմագճըլար 24—26, Կ. պոլիս:

ԳՐԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆ ՅՐԱՆՍԱՀԱՅ, Մհրան Թահանշահ, 40,000 բառ և ոճ: Հրատ. Զարդարեան Գրատուն. Տպ. Ռ. Սաղաեան, Կ. պոլիս 1911. էջ՝ 816, Գին՝ կիսալաթ 12.20, լաթ. 15, կաշեկազմ 25 դր.: Դիմել՝ Զարդարեան Գրատուն:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԵՐՔԵՐ, Կրն. Մ. Զաքմագճըլար. Ընկերային լուրջ նիւթերու վրայ ամփոփ կերպով գրուած գրքոյ մը. էջ՝ 16, Գին՝ 20 փր., Դիմել՝ Պոլսոյ Հայ Գրավաճառներուն, և հեղինակին՝ Եստիւնէ:

ԲՈՑԵՐ ՈՒ ԽՈՑԵՐ. Ղ. Գոնարաճեան. Ինքնագիր բանաստեղծութիւններու հաւաքածոյ մը. էջ՝ 48, Գին՝ 2.20 դր.: Դիմել՝ հեղինակին, Պայպը-Հառու, Կ. Պոլիս:

ՌԻՏԱՍԱՐԴԻ ԻՂՁԵՐ. Գրեց Արտաշէս Յ. Քէօլեան: Փոքրագիր գրքոյ մը 56 էջով: Գին 100 փարա:

ՓԱՐՈՍ Ամաթերթի Բ. պարւոյ Բ. թիւը հրատարակուեցաւ ճոխ բովանդակութեամբ: Փա-

րս բաժին մը յատկացուցած է նաեւ ուսանողներու համար: Տարեկան բաժնեգրին է 10 դր. Հասցէ՝ Խճագրութիւն ՓԱՐՈՍԻ, Պարտիզակ, (Իզմիտ):

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆԷ ԿԱՅԵՐԷՆ
ԲԱՌԱՐԱՆԻ ՊԵՏԲ ՈՒՆԻԲ?

ՄԻԱԿ ՀՍՏԱԿԵԼԻՆԷ
ԱՆԿԼՕ-ԿԱՅ
ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ ԲԱՌԱՐԱՆԸ
1136 ԷՁ 800 ՊԱՏԿԵՐ
Հաճակազմը 70 Կիսալաշի 75 Դանեկան
ԿԱՍԵ ՓԱՓԱՋԵԱՆ, ՊԱՅՊԸ ԿՈՒՍ

3—26

«ՄԱՐԴԻԿ ԻՆՁՈՎ ԿԱՊՐԻՆ»

Հրատ. Ե. Բ. Ընկերային Սկիւրսի
Կոմս Թոլսթոյի այս գեղեցիկ պատմուածքը, ուր կեանքի մէջ սիրոյ դերը այնքան գեղեցիկ կերպով կը պատկերացուի, կ'արժէ որ ամէն տունի մէջ գտնուի:

ԳԻՆ 2 ԴԱՃ.

Մեծաւանի Գոնարաճեան Գրատուն
Դիմել՝ Գ. Մ. Եստիւնէ, 15 Պայպը Հառու, Կ. Պոլիս:

Ման. «Աւետարան»ի գործակալներէն անոնք որ կ'ուզեն կրնան քարոզով մը ապապրել, քանի որ իրենց ուր կրնան սպառել, փոխարժէքը «Աւետարան»ի իրենց պարտքին հետ վճարելու պայմանով:

Կ. Պոլսոյ Ե. Բ. Ընկերան Աղօթքի Ժողով Ժամը 3 (Ը. Ե.) Գոմ-Գալու, Միշին Հառու սի մէջ: